

ERCIYES

Ebedî Şefimiz ATATÜRK

46-4

ERCIYES

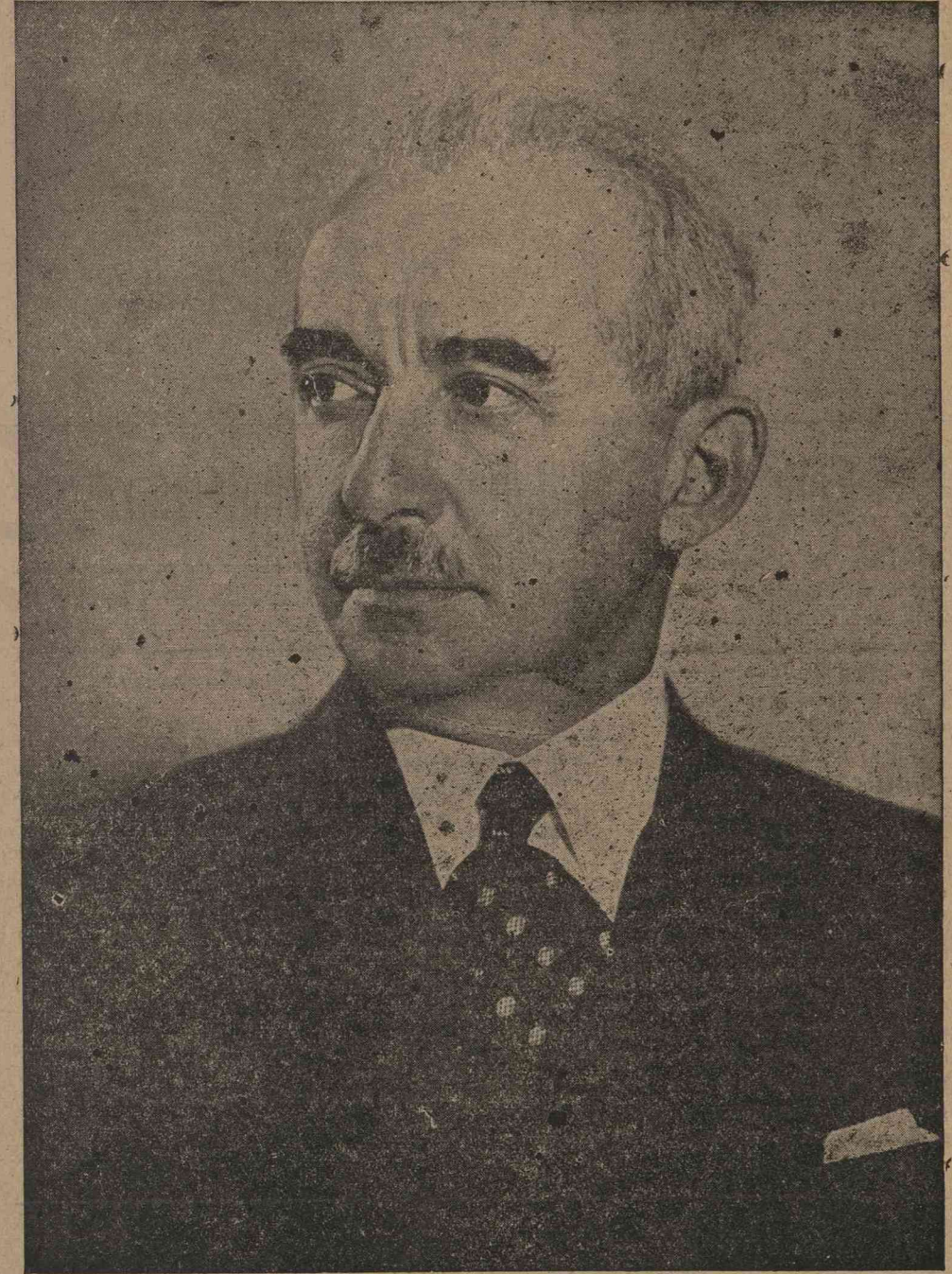

KAYSERİ HALKEVİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

ATATÜRK	İsmet İNÖNÜ
ATATÜRK'ün bir tahlili	A. Hilmi KALAÇ
ATAMA (Şiir)	Recep TEKME
ATATÜRK ve GENÇLİK	Hıfzı Oğuz BEKATA
Çağlar'dan da bir hâtıra	B. Kemal ÇAĞLAR
ATAMA Ağut (Şiir)	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
O'nu Nasıl Karşılдық	A. Hilmi GÜÇLÜ
Büyük ATATÜRK'e Ait Bir Hâtıra	Dr. Behçet FEYZOĞLU
ATAM Gitmiş Neyleyim (Şiir)	A. R. ÖCALI
Atatürk'le İnönü'ye Ait İki Hâtıra	Raşit BENER
Geliyor, Geçiyor (Şiir)	Hamdi ÜÇOK
Anafartalar Kahramanı	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
Birinci Cihan Harbinin Son Gün- lerinde Atatürk	Sahir ÜZEL
Türk Gençliği Yaşasın	Abdulkadir İŞİTMAN
Tarihin Ödevi	Rıza Lehip ASAL
Kayseri'nin Atatürk Günü	Tacettin Tacettinoğlu
Ulu Atama (Şiir)	Abdulkadir İŞİTMAN
Kayseri'nin Tarihi Günü	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
O'nun Ruhu	O. Kemal TOGAN
Atatürk Anıtı ve Yeni Kaidesi	Erciyes
Hava Şehitleri Mezarlığı	Erciyes
Atatürk (Şiir)	Hamdi ÜÇOK
Şeyh İbrahim Tennuri	Ali Rıza ÖNDER
Bahçe (Şiir)	Hüseyin ULAŞ
Bugünkü Şiirimizin Ana Konuları..	İ. Zeki BURDURLU
Tanzimat Edebiyatında Fransız tesiri	Hikmet DİZDAROĞLU

OSMAN FERİT SAĞLAM'IN
TÜRK TARİH KURUMU'NA
ARMAĞANIDIR

Erciyes'e, Atatürk hakkında yazı göndermek lütfunu esirgemiyen.
Millî Gururumuzun Aziz Timsali Büyük İNÖNÜ

Yıl : 5 - 1946

Sayı : 46-47

ATATÜRK

Kalbî Sonsuz Minnet ve Şükranlarımız

Ölümüne ve Kayseri'yi ilk teşriflerine rastlaması dolayısıyla Erciyes'in bu sayısını Büyük Önder Ebedî Şef Atatürk'e özgen kılma ve bir (Atatürk sayısı) halinde çıkarmayı düşündük. Bu maksatla da başta İNÖNÜ olmak üzere diğer büyüklerimize müracaatta bulunduk.

Samimî bir cesaretle yaptığımız bu müracaatı, başta, yüksek şahsında aslî milletimizin kahramanlık ruhunu selâmladığımız; millî gururumuzun aziz timsali Millî Şefle beraber diğer büyüklerimiz, cevaplandırmak lûtfanı esirgemediler; ve bizi, duyacağımız sevinçlerin en kutlusuna, saadet ve bahtiyarlığın en mutlusuna ulaştırdılar.

Bahtiyarlık âmilî bu yazıları bağrında taşımak şerefine kavuşmuş bulunan Erciyes, bununla ne kadar övünse azdır. Zira o, Ebedî Şef'e lâyık bir sayı olmak mutluluğunu O dâhinin en yakın arkadaşının bu yazısı ve diğer yazılarla kazanmış oluyor. Bu bahtiyarlıktan yoksun bırakılmıyan Erciyes'in İNÖ-

NÜ'ye ve diğer büyüklere minneti büyüktür.

Daima iftihar edeceğimiz bir iltifat ve esirgenmiyen sempatinin ifadesi olan bu tarihi gazılar, Erciyes'in bundan böyle, hızına yeni bir şevk ve çehresine özlediğimiz olgunluğu verecektir.

Memleket kültürüne - karınca; kadarınca- hizmet aşkı baş ülküsü olan Erciyes, nail olduğu bu teveccühlere daima lâyık kalması da bir borç bilecektir.

İNÖNÜ'nün ve diğer büyüklerin bahsettikleri bu büyük şeref, Erciyes'in, gerekli şekilde yürümekte ve geliştirmekte kusur etmeyeceğinin en büyük teminatıdır. Bu teminatın, korunması gereken mânasını müdrîk olarak, çalışma hız ve gayretimizi bu yolda artıracamız.

Bu satırlar, başta İNÖNÜ olmak üzere yazı lûtfeden diğer büyüklerle kalbî en büyük minnet ve şükranlarımızın nâcizane bir ifadesidir.

ERCİYES

Ankara, 4. Ocak. 1947

Tarih. İkinci Cihan Savaşını incelerken, galip ve mağlup milletleri gerek siyaset, gerek askerlik alanında idare eden büyük başların muhasebesini yaptığı zaman, 1914 - 1918 sonrası dünyasında ön plânda gelen Atatürk'ün niçin en seçkin mevkii tuttuğu daha iyi anlaşılacaktır.

Hakkın ve hakikatin sınırını çizemediği için, nereden başlanıp nerede duracağını iyi kestiren muhakemesi, Millî Mücadele günleri Mustafa Kemal'inin başarılarında temel olmuştur. Yurdu selâmete çıkardıktan sonra da, O, gönlünde yaşattığı ülkülerin, gerçekleşmesine yer vermiştir.

İsmet İNÖNÜ

Erciyes Kelimesi Üstünde Atatürk'ün Bir Tahlili

A. Hilmi KALAÇ

Erciyes kelimesinin aslı nereden geliyor?. Her Kayserili bunu az çok merak etmiş, üstünde fikir yormuştur sanırım. Ulu dağımızın ismi üstünde muhtelif yorumlar olduğunu biliyordum. Şapka inkilâbı sıralarında o vakit adı (Darülfünun) olan üniversiteden bir heyet, yer yer Anadoluyu gezmiş Kayseriye de uğramışlardı. Bu heyet arasında bulunan profesör Yusuf Ziya (Bey) lisede bir konferans vermişti. Konferans arasında, Erciyes ismi konusunu ele aldı. Şöyle bir buluşta bulundu. Buluş diyorum. Çünkü Yusuf Ziya (Bey) o sıralarda bazı isimler ve kelimeler üzerinde tetkikler yaparken ve bunları türkçe aslına ırcâ ederken her hangi müsbet bir kaideye istinat etmeden teşhisini koyuyordu. Erciyes kelimesini şu yolda izah etmişti: Arğa, erga eski türkçede yanar dağı mânasına gelen bir kelimedir. Romalılar bu kelimeyi kendi şivelerine uydurarak Ergariyös ismini vermişler. Zamanımıza kadar istihaleler geçirerek Erciyes olmuş.

Bu buluş o kadar tatminkâr olmakla beraber, o vakta kadar az çok üstünde durulan bir yanlışlığın tashihi bakımından hoşumuza gitmişti. Çünkü daha evvel memlekette yaşayan ekalliyetlere mensup bazı kimseler Erciyes ismini doğrudan

doğruya rumcaya mal ederler, Roma imparatorlarından birinin adına iza-feten (Erciyes)i yabancı bir kelime köküne kadar götürürlerdi.

Hiç şüphe yoktur ki bu, hatalı bir görüşün neticesi, milli gayretkeşliğin mânsulü idi. Şu itibarla hatalı idi ki Anadolu, Romalılardan çok zaman daha evvel aslen turanî olan Etilerin hakimiyet ve idareleri altında uzun seneler kalmıştır. Romalıların Anadolu-yu istilâları muvakkattir. Etilerin hayatına nazaran çok kısa ve yenidir. Erciyes dağı Etiler zamanında da, vakarlı duruşu, mahabetli görünüşüyle, çevresinin dikkat nazarını çeken ve adı ulu bir dağdı. Ufak tefek telâffuz farkile adı yine (Erciyes)ti.

En doğru olarak bu ismin tahlilini ATATÜRK yapmıştır. Bunun hikâyesine geçiyorum.

1937 senesi Kasım ayında ATATÜRK Diyarbakire (henüz ismi Diyarbakır'a çevrilmemişti). kadar bir seyahat yaptı. Diyarbakırdan Irak ve İrana uzatılacak demir yolunun temel atma töreni yapılacaktı. Bu törene davetli olarak gidecek heyetin arasında bulunuyordum. Giderken Sivasta birkaç saat kaldık. Kongrenin toplandığı tarihî lise binasını bir daha ziyaret ettik. ATATÜRK

lisede bazı dersanelere girdi. Öğrencilerin dersleriyle alâkadar oldu. Riyaziye derslerinde hâlâ eski terimlerle okutulan ders usulüne ve kitaplara itiraz etti. Bunların kendi dilimize göre değiştirilmesi lüzumuna orada emir verdi.

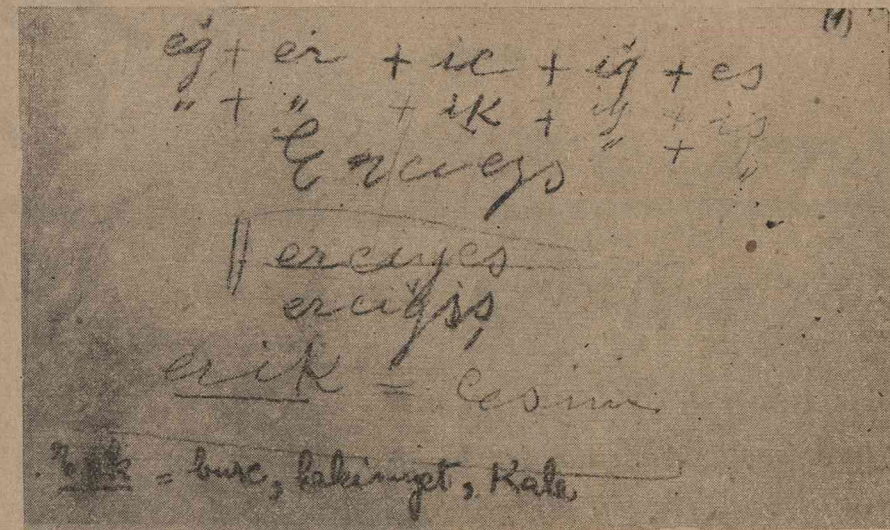
Malatya'da Elâzizde (buranın ismi de daha Elâzığ olmamıştı) kısa tevakkuftan sonra Diyarbakır'a vardık. Doğu illerinden gelen heyetler de hazır olarak 16-XI-937 tarihinde temel atma töreni yapıldı. Gece, halkevinin müsamesesinden sonra Diyarbakır-

betlerini buldular. Elâziz için yaraşan ismin (Elâzığ) olduğu neticesine vardılar. O andan itibaren Elâziz yeni ismini almış ve Elâzığ olmuştu.

Diyarbakiri de çevresinin taşıdığı bakır madenlerine izafe ederek Diyarbakır'a çevirmişlerdi.

ATATÜRK'ün etrafındakilere Türk diline ait yeni bir şey öğretmek isteyen feyizli öğretmen tavrından ve o geceki neşesinden istifade ederek Erciyes kelimesini sordum.

— Atam, bizim de bir tereddüdümüz var. Meşhur dağımızın adı (Er-

Güneş Dil Teorisine göre (Erciyes)in Atatürk tarafından kendi el yazılarıyla tahliline ait tarihî hâtıra

dan ayrıldık. Ertesi akşam Elâziz'in yeni yapılmış güzel halkevindeyiz. Büyük salon tamamen dolu. Küçük salon ATATÜRK'e ve misafirlere ayrılmış. ATATÜRK'ün ele aldığı konular, Türk dili, türkçe kelimeler üstünde toplanıyor. Elâziz ismi üstünde durdular. (aziz) kelimesinin mânasını medlulünü incelediler. Ekmeğe suya niçin aziz dediğimizi, nânâziz tâbirini izah ettiler. Türkçedeki (azığ) deyimile (aziz) kelimesinin münase-

ciyes) kelimesinin aslı aceba nereden geliyor?. Bunu Rumlar kendilerine mal etmek isterler. (Erga) yanar dağından müştak bir kelime diyenler var. Dedim.

Bu ismi bir kâğıda yazmaklığımı emrettiler. Söylediğimiz tarzda (ERCIYES) olarak yazdım.

— Ercis mi? Erciyas mı? Erciyeş mi?

— Kayserililer Erciyes şeklinde telâffuz ederiz.

Lûgat kitabının getirilmesini emrettiler. Derhal kitap geldi. Güneş dil teorisine ve linguistique kaidelere göre Erciyesi parçalara ayırdılar. Kâğıt riyâzî bir muadelenin halli şeklini aldı. ERC ERK hecesinin karşısına: Burc, hakimiyet, kale ululuk medlûlü çıktı. C. harfi bilindiği gibi bazı lisanlarda K harfi gibi telâffuz edilmektedir. Kelimenin son harfleri nisbet ifade etmektedir. Kelimenin bütünlüğüle ululuk ve hakimiyet ifade eden bir mefhum olduğunu beyan buyurdular. Etilerden sonra

Kapadokyalılar, Romalılar kendi şivelerine göre telâffuz etmişler, dağımının adı Erciyes olarak bizlere intikal etmiştir.

Arap harflerini kullandığımız zaman bunu (Erciyas) şeklinde yazıyorduk. Eski eserlerde Erciyas şekline tesadüf ederiz. Bundan ötürü Kayseriden uzakta olanların Erciyas bazan da Arciyas şeklinde söyledikleri işitilir. Zamanımızda bu kadar tebeddüle uğrayan bir isim, dört beş bin senede az çok tâdile uğramış fakat ululuğunu kaybetmemiştir.

A T A M A

*Sözleri âyet'ti, gözleri deniz ;
Altındı saçları, nurdan bir beniz,
O nasıl varlıktı, ah, bir görseniz
Tanrının yazısız fermanıydı O !..
Onulmaz dertlerin dermanıydı O !..*

*Milletle beraber öldü, dirildi,
Kalbinde milletin yası derildi,
Ümitsiz bir ülke ona verildi ;
Ümitler fatihi, aslanıydı O !..
Milletin şahlanmış imanıydı O !..*

Lise — Recep Tekmen

Atatürk ve Gençlik

Hıfzı Oğuz BEKATA

1932 yılı idi. Birinci Büyük Dil Kurultayı için Ankaradan davet edilenler arasında Ankara Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat Kolunun idare komitesi de vardı. Bu itibarla o zamanki komiteyi teşkil eden rahmetli Celâl Sahir Erozan ve İshak Refet İşıtman ile İzzet Ulvi Aykurt, Hüseyin Namık Orkun ve ben İstanbula gitmiştik.

Kurultay, Dolmabahçe Sarayının büyük salonunda toplanmıştı. Atatürk, kendisine ayrılan yerde her toplantıyı aralıksız tâkip ediyorlardı.

Bu sıralarda ben de Çığır dergisini çıkarmağa başlıyordum. Dergide, önemli bulduğum bir mesele üzerinde bilhassa neşriyat yapacaktım: Gençlik Meselesi.

* * *

...Dünkü kıymet ölçüleri değişiyordu. Dünkü âdet ve an'aneler çözülüyordu. O derecede ki, tarihî büyükler bile alelâde değersiz mahlûklarmış gibi sayılıyordu. Hele Osmanlı tarihindekiler....

Geçmiş istihfaf iyi bir terbiye ve telkin değildir.

Diğer taraftan, manevî ve ahlâkî sarsıntılar içine girilmişti. Bu sarsıntıları her bakımdan giderecek ve genç neslin manevî varlığını doyuracak, idealist ruhuna enerji aşılayacak elbet bir şey; millî bir iman lâzımdı. Başka milletlerin terbiye, telkin ve ideolojilerinin asla taklidi olmadan Türk Gençliğine verilmesi gereken bu yeni terbiyenin esasları neler olmalı idi ?

Gençliği bir büyük boşluktan kurtaracak olan bu yeni millî ahlâk nasıl ve hangi yollardan telkin edilmelidir?..

Bu konu üzerinde en büyük yetkile konuşacak kimse, yeni Türk rejimini kuran Atatürk olabilirdi, diye düşündüm.

* * *

Yukarıda ki fikirleri yazdım. Şöyle bir sonuca bağladım :

«Siz büyük nutkunuzda Cumhuriyeti Türk Gençliğine emanet ediyorsunuz. Fakat bu gençliğin nasıl bir terbiye ve ülkü ile, nasıl bir millî ahlâkın esaslariyle yetiştirilmesi gerektiğini ifade buyurmuyorsunuz.

Onun için okullarımızda çocuk ve gençlik sistemli bir millî terbiye ve telkine tâbi tutulmamaktadır. Bu gayeye ne suretle varılmasını düşünüyorsunuz?»

Atatürk'ün vereceği cevabı Çığır'da neşredecektim.

* *

Kurultayın büyük salonunda bir aralık Atatürk'ün yanına gittim ve soru yazımı kendilerine verip cevabını rica ederek yerime oturdum. Atatürk, yazımı dikkatle okudu; tekrar okudu, sonra yanlarından bulunan o zamanki Maarif Vekili Rahmetli Doktor Reşit Galib'e verdi.

* *

Bir müddet sonra Maarif Vekâletine gitmiştim. Reşit Galip beni görünce hemen sordu :

— Atatürk suallerinize cevap verdi mi ?

— Evet, çok mânâlı bir şekilde cevap verdi, dedim. Reşit Galip merakla :
— Ne söylediler dedi.

— Sual kâğıdımı Dolmabahçede Maarif Vekili sıfatıyla size verdiler; bundan güzel cevap mı olur, dedim.

Gerçekten inanım odur ki Atatürk, bu sualin müsbet cevabını Millî Eğitim Bakanlarına bırakmıştır.

* *

Reşit Galip'ten sonra bir çok Maarif Vekilleri geldi fakat bu soru, o gündenberi-millet ölçüsünde-cevapsız kalmıştır. Onun için memlekette, milletin geçmişiyle öğünen, geleceğine inanan ve bu büyük millete yakışan bir millî terbiye ve millî ahlâkın sistemli esaslarıyla yetişen bir Türk Gençliği ve onun kafasını sarsan ruhunu tutuşturan müsterek büyük ideal...

Evet, işte hâlâ hepimizin hasret çektiğimiz büyük millet dâvâsı !

ÇAĞLAR'dan da Bir Hâtıra

Yazan: Behçet Kemal ÇAĞLAR

1923 te, Kayseride, lisenin ilk sınıflarındaydım. Gündüz öğretmenlerim gece babam, beni Millî Mücadelenin atmosferi içinde bulundurmakta idiler. Babamın, hemen her "Mustafa Kemal,, deyişinde gözlerinin dolduğunu bu gün gibi, hatırlıyorum.

Vatanın, istiklâlin, zaferin ne demek olduğunu yeni anlıyan o yaşlardaki her Türk çocuğu gibi, ben de O'nu görmek arzusu ile deli gibi idim. Bir gün haberi geldi: "Doğu yolculuğundan dönüyor, Kayseri'ye uğrayacak,, İçimiz içimize sığmıyordu. Duvarları, Kayseri'nin gülleri yerine halılarıyla süslenmiş vali konağında misafir kalacağını, şerefine gece bir fener alayı tertip edileceğini eğer balkona çıkar, görünürse, O'na Kayseri adına seslenmek için liselilerden birinin bir nutuk hazırlayacağını; ayrıca mektepte bir müsamere verileceğini duymuştum...

Edebiyata küçük yaştan hevesli idim. Babam, dedelerimden geçen şairliğimi, benimle uzun uzun uğraşarak beslemiş bulunuyordu.

Fazlı ve Eflâtun Cem hocalarım, içimdeki ateşi yakmışlar, körüklemişlerdi. Kayseri adına Mustafa Kemal'e seslenen ben olamaz mıydım ? O akşam hiç bir şey yemeden, dededen kalma eski konağın üst katına kapanmıştım. Arada bir pencereyi açı-

yor, bahçedeki şadırvanın sesini dinliyordum. Sabahlara kadar yazıp bozdum. Nihayet bir hitabe, bir de şiir yazmış bulunuyordum. Okudukça değiştiriyor, içimdeki tapınışı hiç bir kelimeye emanet edemiyordum. Gözümü kırpmadan, ağzıma bir lokma almadan mektebe koştum; hocalarıma, arkadaşlarıma okudum. Beğendiler; nihayet iş idare büyüklerine duyuruldu. Beni çağırıp okuttular; beğendiler. "Babası yardım etmiş olacak,, diye fısıldaştılar; Zoruma gitti. Bazı yerlerini yanlarında işleyip güzelleştirdim; o zaman inandılar; kutladılar.

Ortalık karardıkça benim içim aydınlanıyordu. Mustafa Kemal'i gündüz görmek imkânlarının hepsini reddetmiş; gece balkona çıkmağa, konuşmaya başlarken görmek ve o andaki heyecanımı sığağı sığağına sesime katmak istemiştım.

Fener alayı başlarken, mum ışıklarından fazla benim içim titriyordu. Alkışlar, haykırışlar o kadar canlandı ki Mustafa Kemal, güzel yüzü heyecandan ağarmış; güzel gözleri parıl parıl; balkonda bir genç alev gibi görünüyordu. Bana: "Haydi,, dediler. Balkona çıkan merdivenleri uçar gibi geçtim. Yanyanaydık; sanki o taş balkonda haceri muallakta idim, miraca ulaşmıştım; titriyordum. Sesim tutuşmuştu, ruhum gürlüyordu.

Hitabeyi, ezberden yeni vasıflar bulup katarak, coşup çağlıyarak söyledim. Bana elini uzattı; öptüm mü, bağrıma mı bastım, hâlâ bilmiyorum. İnce parmakları demiri canlandırarak veya sıkıp bükecek gibi bir büyüğü kudretle balkonun parmaklığını tuttu. Halka - bir ummana eğilir gibi - eğildi: konuşmaya başladı. Yarabbi! Ne güzeldi! Saçları yele yele, alev alev; bakışları şimşek şimşek, ışık ışıktı.... Artık valinin balkonunda değil, Kayseri'nin kalbindeydi.

Araçan yıllar geçti. 1932 de idi. Birgün "Atatürk seni istiyor,, diye saat 22 de eve haber geldi. Bu arada Ankarada O'na "Görmüye geldim,, isimli bir şiir yazmış, göndermiş; sofrasında bulunmak, şiirimi kendisine okumak, zaman zaman kendisine, yakınında şiir yazabilmek fırsatlarına kavuşmuştum. (Kayserideki karşılaşmamızdan hiç bahis geçmemişti.) Büyük yemek salonuna doğru ilerlerken O'nun mermeri çınlatan sesini duydum. Türk Milletine engin tarihini öğretmek ve onu ululuğuna, medeniyet önderliğine inandırmak için giriştiği bilgi savaşında kendisine arkadaş seçtiklerini, kimbilir hangi küçük ihmallerinden dolayı titizlenerek paylıyordu. Havayı değiştirir umudile benim geldiğimi haber verdiler. Elini öptürmeden "Buyurun,, diye bir yer gösterdi; çıkışmasına devam etti, Hazır olanların hepsi başlarını eğmişlerdi. Ben O'nu, hayran ve memnun seyrediyordum. Beni de

o mahcuplar arasına almak istemiş olacak ki "Beyefendi! Siz millî şair geçiniyorsunuz; tarihten kara cahil olup olmadığınızı anlayalım. Bize şöyle tarihi - kablettarihi devirleri - taş devrini, tunç devrini bir anlatın bakalım!,, demez mi?..

"Benim takrir iddiam yok; izin verin not alayım,, diyebilmişim. İzin çıktı. İçerde bir yere çekildim. On dakika sonra seslendiler; koştum. Herkes notlarına bakarak birşeyler anlatacağını sanıyordu. Bense beş-altı mısra okudum:

*Sorma, dünya tarihi, bana kaç devre diye:
Ömrümün tarihini sen böldün üç devreye
Senden evvel, seninle, senden sonra devri var.
İbtidai ve meçhul bir kablettarih kadar.
İşlenmiş bir yeri yok, günlerce evir, çevir
Taş devri ve tunç devri senden evvelki devir...*

Güzel yüzü pembe pembe yanarak gülümsedi; hiddetini unuttu. Çehresinin çelik çizgileri kadifeleşti. Deminki gazaplı havası dağılıyordu. Hep birden gülüştük...

Biraz sonra, gözlerinin içi gülerek bana seslendi: "Bu, senin yaptığın, şairlik değil, Kayserililik. Beni aldatıldınız ya sen ona bak.,, Gülüşler arasında ilâve etti: "Ben bu çocuğu ilk defa Kayseride, karşımda nutuk söylerken tanımıştım....,,

Atama Ağıt

- S. UZEL'e -

[Sekizinci ölüm yılı dolayısıyla]

*Hey analar! döünün, kızlar saçınızı yolun,
Hey babalar! vurunun, gençler, birtek kalb olun;
Doğmasın güneş, esmesin rüzgâr, kuşlar ötmesin,
Sönsün bütün ocaklar, mavi mavi tütmesin;
Sussun bütün kâinat, bugün Türk'ün yas günü,
Unutmasınlar O'nun bu günde öldüğünü...
Hey kavruk yüzlü, yanık bağırlı, içli baci,
İçinden çıkmıyan o şifasız, sonsuz acı
Bırak bugün bir kere daha seni yaksın,
Bırak, gözyaşlarını, tutma, sel olsun aksın...
Ağla, ağla ki yoksa içine bin dert olur,
Hiç olmazsa ağlar da insan ferahlık bulur.
Kime dökeceksin yaş, ağlamadın ki O'na,
O, Türk'ün öz ATASI, O, büyük Türkoğluna...
Hey! Çaldıran, hey! Mohaç, hey! Budin yiğitleri,
Hey! Çanakkale ve hey! Sakarya şehitleri,
Hey! karlı Kafkaslarda, hey! kızgın çöllerde,
Hey! vatanından uzak, hey! yaban ellerde,
Toprağa güvey giren, hey! adsız kahramanlar,
Kalkın ayağa kalkın! saf saf durun divanlar...
O'nun bizden ayrılıp, yanınıza vardığı,
Türk gurdunun üstünü kara yasın sardığı
O günün sekizinci yıl dönümüdür bugün,
Bahtının bozulduğu kara gündür Türklüğün...*

*Hey! yüceler yücesi, kâinatın sahibi,
Sen göndermişken Türk'e nediye O'nun gibi
Bir müncii alarak, sen boynumuzu büktün,
Sen ki Hazreti Allah, taptığı şeydin Türk'ün...
O'nun duasını ve sana niyazını hep
Etmeli değil miydin yalvarmadan müstâcep?
Hey ecel! Ona bari sen olsun kıymasaydın,
Hey mevt! sen olsun ecel sözüne uymasaydın,
Uğramasaydın O'nun ne olurdu yanına,
Ömrümüzden biz, O'nun verseydik hesabına;
Bağışlasaydın O'nu, kurtardığı Türklüğe,
Saygın bulunmalıydı O'ndaki büyüklüğe...*

*Ne oldu O'nun maddî varlığını aldın da,
Bir şey kalmaz mı sandın aldığının ardında?..
O, bizim içimizde, damarımızda kandır,
Yolumuzda meş'ale, gönlümüzde imandır...
O, aramızda idi, içimizde yaşıyor,
ATATÜRK, hergün biraz daha bayraklaşıyor...*

Kayseri, 9-XI-946-Kâzım ÖZYEDEKÇİ

O'nu Nasıl Karşıladık

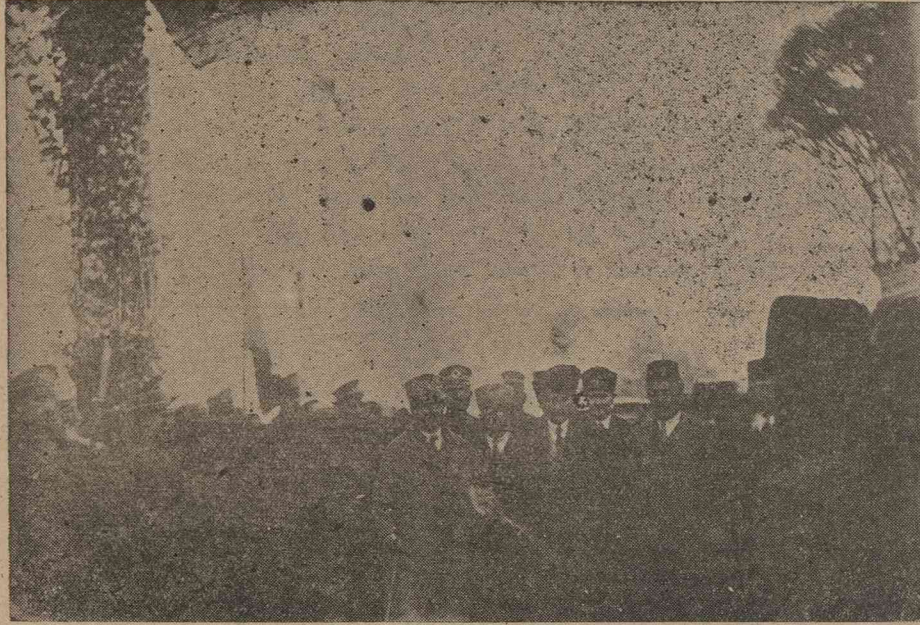
Yazan. Ahmet Hilmi GÜÇLÜ

Bir haber, yıldırım hızile bir anda bütün şehire yayıldı: Mustafa Kemal geliyor...

Çanakkalede, Kafkaslar'da, Mısır, Irak, Galicya ve Romanya cephelelerinde yıllarca çarpıştıktan sonra, harap yuvalarına dönen adsız kahramanlar, daha gecedan hazırlandılar.

(Büyük Güneşe) doğru; hiç düşünmeden hesap ölçülerine vurmadan koşan kahramanlar; şeref ve istiklâl uğruna — insan gücünün üstünde zorluklara göğüs gererek — yıllarca çarpıştıktan sonra, harap yuvalarına daha dün dönmüşlerdi.

Beli bükük ana ve babalarının

M. Kemal, Kayseriyi teşriflerinde kendini karşılayanlar arasında

Bu hazırlanış, bir emrin, bir zorun eseri değildi. İçin için kaynaşan bir ülkünün coşturan, koşturan; kendiliğinden koşturan bir kükremesiydi bu...

Bu kükremede, erkin yaşamak, erkin yaşamak, için ölmek azim ve zevkinin bütün milleti bir potada eriten, hepimizi bir (tek) yapan ateşi vardı. Kendilerini bu potada eriten

ıslak gözlerini silmeden, eşlerinin soluk yüzlerini, yavrularının bükük boyunlarını bir kerecik olsun okşamak, onları bağırklarına basarak avutmak ve avunmak fırsatını bulmadan kendilerini çağıran büyük vazifeye yönelmişlerdi.

Tunçlaşan yağız çehreleriyle efe kılıkları içinde devleşen arslanlar, bu kaynaşmanın niçinliğini sezerek

şahlanan atlarının üstünde, doğan güneşe doğru uçara koşuyorlardı. Bu koşuş ve uçuş, gece yarılarında-beri şehri nal seslerine boğmuştu.

Daha tan yeri ağarmadan, bütün şehir ayağa kalkmış bulunuyordu. İhtiyar nineler, beli bükük dedeler, yıllarca yoluna baktığı kocalarının yüzlerine daha doyusu bakamamış gelinler, babalarına kavuşmak saadeti- nin bir gerçek mi yoksa rüya mı olduğunu henüz kestirememiş yavrular.. herkes onun yoluna dökülmüş bulunuyordu

yor. Bizi bozmak istiyen ihtirasları yenebilecek biricik Liderin ancak O olabileceğine milletçe duyulan sarsılmaz inan, bu konuşmalarda dile geliyordu.

Dakikalar birer asır gibi uzun... Fakat bu, kimseyi bezdirmiyor... O'nu beklemenin kutsal heyecanı içinde eritmekten derin bir zevk duymayan bir tek adam yok...

İşte uzaklardan dört nala yaklaşan birkaç efe... Heyecandan kalbleri duracak gibi... Herkes göz kesilmiş... Atlılar endişeli bakışları hemen ce-

M. Kemal, erkânı ile beraber Belediye dairesi balkonunda

Sivas yolunda bir mahşer kaynaşması vardı. Gözler, yolun ufku deldiği noktaya dikilmişti. Bu bakış ve özleyişler odaklaştığı dağ ve engelleri eritip yok etmek, onu uzaklarda ta uzaklarda görmek istiyor gibi idi.

Hayır! Hayır! O, uzaklarda değildi. Kendi kalblerinin içinde ve benliklerinde idi O...

Herkes onu konuşuyordu. O'nun Çanakkalede, Yıldırım Ordularında yazdığı yiğitlik destanları tekrarlanı-

vaplandırıyor:

— Sultan Hanında... Köylülerle konuşuyor... Bir iki saat sonra burada...

Halk, giden yeni atlılara; «Onu çabuk getiriniz» diye yalvaran bir gözle bakıyor, gelenlerden hasretini dindirecek bir haber bekliyordu. Ara sıra yeni atlılar yeni müjdelere getiriyor, O'nun attığı her yeni adım, yaptığı her yeni konuşma ve dertleşme yolları dolduran atlılar arasında, ağız-

dan ağza uçuşarak yıldırım hızı ile şehre ulaşıyordu. Bu heyecanlı bekleme, her dakika Onun biraz daha yakınlaştığını duyarak saat (15) e kadar sürdü.

Saat tam 15... Çifte Kümbetlerden bir duman bulutu yükseldi. Atlı efeler, bu duman arasında, tarihin akışına istikamet veren Türk akıncılarının devleşen hayaletleri gibi seçiliyordu.

Çok geçmeden nal sesleri duyulmağa başladı. O'nun geldiğini bir sevinç nârası gibi haykıran atlılar, kalabalığın arasından yıldırım gibi geçtiler. Nihayet O'nun otomobili de görüldü. Halk, coşkun bir akış halinde ileri atıldı. O'na doğru koşuyorlardı.

Otomobil, hayvan hastanesinin[*] yanında durdu. Mustafa Kemal ve arkadaşları indiler Yaya olarak halka doğru yürümeğe başladılar. Müt-hiş ve kesilmek bilmiyen bir alkış yeri, göğü çınlattı :

- Merhaba arkadaşlar !
- Merhaba Paşam !
- Niçin zahmet ettiniz ?
- Sizi görmeğe geldik Paşam !

Kaynaşma, sevinç, «Yaşa, Varol!» nâralarile yerler titriyordu. Mustafa Kemal, kurtuluş hasretini kendi varlığında dindirmek istiyen halka sevgi ve iltifat dağıtarak, onların galeyenlarından, iman dolu kalbine yeni kuvvetler topluyarak, Belediye bina-

[*] Şimdiki Hava Rasat istasyonunun olduğu yere yakın yerde.

sına tam bir saatte gelebildi. Hükümet konağına toplanan halka ümit ve iman aşıl原因 kısa bir söylev verdi. Sonra Belediye Meclisi salonunda ziyaretleri kabule başladı. İhtiyat Zâbitleri Cemiyeti, en önce kabul ettikleri hey'etler arasında bulunuyordu. Ben de hey'ete katılarak O'nun huzuruna girmiş, ilk defa olarak mübarek ellerini sıkamak saadetine kavuşmuştum.

Paşa, ziyarete gelen bütün ihtiyat zâbitlerinin ellerini sıktıktan sonra onlara aşağıdaki şekilde, hatırimda kalan bir kaç söz söylediler :

— Arkadaşlar ! Sizlerle arkadaşlığımız, cephelerde, necip milletimizin şeref ve istiklâlini kurtarmak dâvası uğrunda teessüs etmiştir. Bu arkadaşlık, uğrunda çarpışılan dâva kadar asil, necip ve binaenaleyh itimada lâyıktır. Şeref ve istiklâlimizi korumak için yeniden mücadeleye atılırken en başta sizin arkadaşlığınıza ve vatan aşkınıza güveniyorum. Kayserili ihtiyat zâbiti arkadaşlarımın istiklâl mücadelesi uğrunda yaptıklarından ve yapmak istediklerinden tamamen ve memnuniyetle haberdar bulunuyorum.

Bütün ihtiyat zâbitleri :

— Emrinizdeyiz Paşam ! Vatan uğrunda ölmeğe hazırız Paşam ! diye bağırıyorlardı...

Kayserililer O'nu ATATÜRK olmağa götüren yolun uğrağında 27 yıl önce, işte böyle karşılamışlardı.

Büyük ATATÜRK'e Ait Bir Hâtıra

Yazan : Dr. Behçet FEYZİOĞLU

Mustafa Kemal, savaş ve siyaset alanlarında kazandığı ölmez zaferlerini kendi dehasına, kendi nefesine olan büyük güvenine ve üstün vatan severlik duygularına borçludur. Bunu Atatürk'ün bütün eserlerinde görmek ve sezmek mümkündür. Ben 1.ci Dünya Harbi esnasında Atatürk'ü muayene ve tedavi etmek şeref ve fırsatını kazandığım bir günde kendisinden duyduğum sözleri ve onların sonuçlarını kendi hakkındaki bu kanaatimin müsbet bir delili olarak kabul ediyorum. Bu gün için pek kıymetli ve aziz bir hâtıra olan bu sözlerini ERCİYES okuyucularına sunmak istiyorum.

1.ci Dünya Harbinin son yıl ve son ayı içinde Halepte 2.ci Ordu Karargâh tabibi olarak bulunuyordum. Harbin en kötü haberlerinden birini, SİNA cephesinin yarıldığını ve Ordumuzun geri çekilmek zorunda kaldığını büyük teessürle öğrenmiştik. Her gün SURİYE ve FİLİSTİN'den gelen tirenler HALEP yoluyla yüzlerce Türk ailelerini ana

vatana taşımağa başlamışlardı. Her Türk vatandaşın yüzünde derin bir acının mânası okunuyordu. HALEP, sefahat ve dağdağasından hiçbir şey gaip etmemiş gibi idi. Şehpender ve sebil bahçeleri tıklım tıklım doluyor, buralarda kozmopolit bir hava içinde çalgılı ahenk, sabahlara kadar devam ediyordu. Biz Türk subayları da vatanımızın bu kara gününde en acı saatlarımızı yaşıyorduk.

Bu sıralarda kalblere ferahlık ve ümit veren bir isim ağızdan ağza dolaşmağa başlamıştı. Bu isim karan gözlerimiz önünde bir ümit ışığı gibi parlıyor, sönüyordu. Karargâh subayları bir birimizden hep O'nu soruyorduk. Bazıları Onun ordusu başında muntazam çekilmekte olduğunu, bazıları onun esir düştüğünü, en son aldığımız bir haberde Onun Balebek'te Ordu Baş Kumandalığını eline alarak Orduyu toplamağa çalıştığını müjdeliyordu. En doğru haberinde bu olduğu sonradan anlaşıldı.

O'nun kim olduğunu söylemeye

lüzum var mıdır?. O sırma saçlı başı her cepheye zafer çelenklerle taçlanmış olan bizim eski Ordu Komutanımız Büyük MUSTAFA KEMAL idi. Bir gece karargâhta birkaç arkadaşla dertleştiğimiz odamızın kapısı çalınmıştı. İçeri giren bir küçük zâbit şunları söyledi. MUSTAFA KEMAL Paşa Hazretleri Halebe geldiler. Şimdi Baron Oteline indiler rahatsızdırlar. Doktor istiyorlar. Ben de derhal arkadaşlardan izin aldım otele koştum.

MUSTAFA KEMAL, otelin 1.ci katında sağdaki bir büyük salonun köşesinde bir karyolada yatıyordu. Bu salonda Ordu erkânından iki zat da ayakta kol kola geziyor ve bir birleriyle harp konusu üzerinde konuşuyorlardı.

Ben MUSTAFA KEMAL'in yanına vardım. «Geçmiş olsun Paşam ne nız var » dedim. O, «Doktor sen benim geçirdiğim hastalığı biliyor musun?» dedi. Ben, «Paşam geçen sene bir piyelit geçirdiğinizi, Karlasbat da tedavi edildiğinizi duymuştum» dedim. O, «Hah; işte, bu hastalık beni şimdi berbat ediyor, sağ böğrümünden çok muztaribim» dedi Ve sonra ilâve

etti. «Doktor beni, sabaha kadar tedavi edersen bu Ordu burada toplanır ve Vatan düşmana karşı müdafaa edilir. Beni sabaha kadar tedavi edersen bu Ordu burada toplanamaz ve Vatan düşmana karşı müdafaa edilemez !.»

MUSTAFA KEMAL, bu son sözlerle bana şahsından üstün tuttuğu yapacağı Vatan ödevinin büyük şümül ve önemini anlatmak istemişti. Ben de vazifemin yalnız bir hastayı ıstırabından kurtarmak olmadığını ve bununla yakından ilgili bir Ordu ve Vatan müdafası sorumluluğunda omuzlarıma yükletildiğini anlamakta gecikmemiştim. ATATÜRK'e gereken tedavi'i yaptım; Büyük Komutan tamamile iyileşmişti, yarım saat sonra müsaade ettiler yanlarından ayrıldım.

Bunu takip eden hafta ve günlerde

MUSTAFA KEMAL, Ordusunu Halep'te toplamış ve 1.ci dünya Harbinin mütarekesinden birgün önce Katma'da düşmanlarına endirdiği kahir bir darbe ile İskenderun güneyinden geçen bu günkü ana yurdu muzun sınırlarını süngüsünün ucu ile çizmiş ve tesbit etmişti.

Atam Gitmiş Neyleyim

Ölümünün sekizinci yılında

*Aksın gözümün yaşı, Atam gitmiş neyleyim !..
Türklüğün temel taşı, Atam gitmiş neyleyim !..*

*Gökte yıldızlar sönsün, dünya tersine dönsün,
Dönsün Allahım, dönsün, Atam gitmiş neyleyim !..*

*Güneş doğmadan batsın, tabiat sessiz yatsın,
Kuşlar matemle ötsün, Atam gitmiş neyleyim !..*

*Yanıp tutuşsun dağlar, solup dökülsün bağlar,
Hayat boşuna çağlar, Atam gitmiş neyleyim !..*

*Hazan bağrını golsun, felek perişan olsun,
Olsun Allahım, olsun, Atam gitmiş neyleyim !..*

*Ağla, kalbinden ağla ; dağla, bağrını dağla,
Ey Türklük kara bağla, Atam gitmiş neyleyim !..*

Ey Atam !.

*Tek küttedir bu Millet ; izinde, durmaz koşar,
Yine Şanla, Şerefle, yine erkekçe yaşar.*

A. R. Öcal

Atatürk'le İnönü'ye

Ait İki Hâtıra

Yazan : Raşit BENER

Tekirdağında bulunuyordum. Bir sabah Atatürk ün geldiğini haber aldım. Hükûmet Konağında, devrimlerinden birini daha açıyordu. Geçen makalemizde bir safhasını yazdığımız veçhile (lâtın harfleri) üzerinde meşgul oluyorlardı. Bir aralık direktiflerini verdikten sonra salonu terk buyurdular. Hep beraberce caddeden yayan yürüyorduk. Halk külteleri etrafı sarmıştı. Atatürk, Şehir eczanesinin önünde durdu. Etrafı araştırıyordu. Bir de ne göreyim. ? Atamız siyah cübbeli, sarıklı bir yaşlı Hoca efendiyi yanına almış eczaneye giriyordu. Merak ettim. Ben de girdim. Atamız bir kâğıt istedi. Hoca efendiye kâğıt üzerine yazdığı şu satırları göstererek; «Hoca efendi ! şu yazıyı okuyunuz» dedi. Yazı Arap harfleriyle şu cümleyi ihtiva ediyordu. (Vettini vezzeytûn; ve tûrû sinin; ve hazelbelediilemin)

Hoca efendi muntazam okudu. Bunun üzerine Atatürk,

— Pekalâ amma; ben bunu böyle okumaz da [Valziten valtin] diye

okurum. Buna ne dersiniz dedi. Hoca efendi cevap verdi:

— Efendim ! Harflerin şeddesi var; meddesi var. Üstünü var, esiresi var. Bunlar sayesinde asıl kelimeler aynen okunur.

Bunun üzerine Atatürk:

— Evet Hocam doğru söylüyorsunuz. Fakat bu şeddeler; meddeler; külfetli ! Halbuki şu lâtın harfleriyle yazacağım kelimeler hem şeddesiz, hem de meddesizdir. Ve kelimelerde aynen dosdoğru okunmaktadır. Bu bakımdan lâtın harflerini kabul etsek öz dilimizi de ona göre sadeleştirsek olmaz mı ? dedi !

Bunun üzerine Hoca efendi vermekte olduğu heyecanlı imtihandan bir an evvel kurtulmak kaygısıyla söyleyecek de söz bulamayarak cevap verdi.

— Evet efendimiz. Çok iyi olur. Çok hayırlı olur ! Atamız eczaneden ayrılmışlar ve büyük bir devrimini daha yapmış olmaktan doğan neş'e içinde halkın alkışları arasında Tekir-

dağına veda etmişlerdi.

Tanrı rahmet eylesin

Bir aralık Aydın Sanat Okulunun tesis ve idaresine memur edilmiştim. İstiklâl savaşı dolayısıyla her tarafı delik deşik kalmış bir şehrin dışında ve bir tepe üzerinde bulunan binayı okula tahsis etmiştik. Başladığımız bu hayırlı müessesenin henüz kurumu ile meşgul bulunuyordum. Bu bakımdan büyüklerimize arz edilecek durumu yoktu. Hal böyle iken birden bire bir haber aldım. İnönü Ay-dına geliyormuş. Okulu da gezecekmiş ! Burada samimi olarak itiraf etmeliyim ki; âdetâ heyecanlandım.

Hem büyük Şefimizi göreceğimden doğan kıvanç, hem de okulun henüz başlangıçta olmasından doğan eksikliği karşısında hasıl olacak mahcubiyetle kıvranıyordum. Tam bu sıralarda idi ki "İnönü,, merhum "Vasıf

Çınar,,la birlikte teşrif buyurdular. Etrafı gözden geçirdiler. Tenekecilik atölyesine girdiler. Mütevâzı bir sıraya oturdular. Eşyaları gözden geçirdiler. Ayrılırken özür diliyordum. "Okulun henüz ilk açılışıdır. Ve bütün işler henüz başlangıç safhasındadır» dedim.

Bunun üzerine elimi sıkdılar ve ilâve buyurdular ! «Tabii; tabii... İkinci gelişimizde mükemmel bulacağız. Her şey birden ve mükemmel olamaz. Buna zamanın ve sonsuz çalışmanın yardımı gerektir !» dediler.

Artık serinlemiştim. Vasıf Çınar,, merhumun da çatık kaşları açılmıştı.

Bu gün kıvançla haber alıyorum ki "İnönü,,nün sanat yönetiminden yaptıkları devrimin bir eseri olarak Aydın Sanatlar Okulu kemalini bulmuş müesseselerimiz sırasına girmiş bulunuyor !

Varolsun Şefimiz

Geliyor, Geçiyor!...

(Atanın Tabutu arkasından)

Güneş söndür nurunu, dönme, kımıldanma yer :
Geliyor yüce Başbuğ, geçiyor Ulu Önder ;
Yürekler hançer saplı, karalar bağlı alın,
Süngüler başaşağı, zağlı kılıçlar yalın,
Bugün kıyamet günü, bu gün kuruldu mahşer,
Geliyor yüce Başbuğ, geçiyor Ulu Önder.
Al bayrak dalgalanma, kaşın yık nazlı hilâl,
Kim verdi sana onur, kim verdi sana celâl ?..
Saklama aç görelim bize Atamız göster !
Geliyor yüce Başbuğ, geçiyor Ulu Önder.
Ey en büyük hâkanlar, Atillâ, Oğuz, Alpaslan,
Cengiz, Yıldırım, Timur, Fatih, Yavuz, Süleyman ;
Gördünüz mü böyle bir şanlı asker, tek Serdar,
Geliyor yüce Başbuğ, geçiyor Ulu Önder.
Ey kâinat diz gelin, ölümler kıyam edin,
Ne mutlu sizlere ki o ezelin, ebedin,
Daima öğündüğü en üst insan geliyor,
İnsan değil, bir vatan ve bir cihan geliyor...
Ölmez bir varlıktır O, öldü diyenler yalan
Ancak faniler ölür, ölür mü hiç yaratan ?
Ülkü, inan kaynağı geliyor Ulu Atam,
İnsanlığın yüz akı geçiyor Büyük Adam.
Eşsiz bir güneştir O bir zaman sönüp, batmaz,
Gözler onsuz parlamaz, yürekler onsuz atmaz,
Türkün bağrından doğan kara toprakta yatmaz,
Adı andımız olan Başkahraman geliyor,
Geliyor ihtişamla yenilmeyen Bahadır,
Geçiyor ihtiramla, selâmla ağır, ağır,
Geçiyor şanlı evlât,, geçiyor kutlu Tabut...
Beşeriyet başın eğ, kâinat eyle sükût...

Bünyan — 21-X-1939 — Hamdi ÜÇÖK

Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal'e Ait Bir Harp Hâtırası

Yazan : Kâzım ÖZYEDEKÇİ

«....Şüphesiz ki Çanakkale harbi bu memleketin çocuklarındaki fedâkârlığı, vatan, toprağını yabancıya vermemek için, bir saadete koşar gibi ölüme atıldığını göstermek itibarıyla tarihimizde unutulmaz bir kahramanlık merhalesi vücade getirmiştir. Bu hamaset günleri artık silinmemek üzere cihan tarihinde lehimize iki üç sahife daha ilâve etti.»

* *

«Bu, askerimizin en mühim surette fedâkârlığı, kahramanlığı demeyim. - Çünkü Türklerin bundan daha fazla fedakârlık gösterdikleri günleri hatırlıyorum — Herhalde sebat ve metaneti; zabitlerimizin olsun, kumandanlarımızın olsun cesareti, azmi sayesinde kazanılmış mühim bir gündür. Diyebilirim ki benim en namüsaît vaziyetim 13 Nisan günü idi. Çünkü 5 İngiliz livasına karşı duran kuvvetim dünkü, yani 12 Nisan günkü, sanaver, şedit savlet ve taarruzlarla zayıata uğrayan (....)nci alaydan, ikişer taburlu olan (....) ve (....)inci alaylarla, gayri kabili istifade bulunan (....) alaydan ibaretti. Hakikaten 12 Nisan muharebesile Arıburnu cephesi muvaffakiyatının temelini kuran, İngilizlerin bu cephede azmini kırıp plânını mahveden, bu kuvvetti.»

* *

Yukardaki paragraflardan birinci-

si Ruşen Eşref Ünaydın'ın (Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülâkat)ından kendi ifadesi olarak; ikincisi de eserin yazarına, İngilizlerin (eski) 12 Nisan, (yeni) 25 Nisan da Arıburnuna asker çıkardıkları zaman o mıntakadaki kuvvetlerimizin nasıl karşı koyduklarını anlatan kahraman askerin, Miralay Mustafa Kemal'in, verdiği malûmat olarak alınmıştır.

Birinci paragraf, "Dünyayı yenenlerin yenildiği yer" in izahını veciz bir dille çok önce yaptığı için; ikincisi de o kahramanlık menkıbesini bizzat yaşamış en büyük kahramanın kendi hakikî ifadesi olduğu ve aşağıda nakledeceğimiz bir hâtıranın da o günle ilgisi bulunduğu için bir başlangıç olarak, buraya aktarılmıştır.

Çanakkale savaşlarında, Türkün gösterdiği efsanevî kahramanlıkların tarihî önemi üzerinde bugüne kadar çok şeyler söylenmiş ve yazılmıştır. Fakat, o savaşta bizzat bulunupta gördüklerini yazan veya anlatan pek azdır. Zira, bu savaşlardan sağ dönenler bugün memleket nüfusunun nihayet onbinde belki yığirmisini ancak teşkil etmektedir. Onlar da yurdun şurasına burasına serpilmiş-

lerdir. Böylelerinin o günlere ait hikâyeleri — Atatürk'ün mülakatı kadar değilse de — o günleri yaşamış olmaları itibarile, duyulmamış tarafları ifade etmek bakımından, çok kıymetlidir.

Hele bu hâtıra Mustafa Kemali de içine alarak zenginleşirse...

İşte aşağıdaki hâtıra böyle bir hâtıradır. O'nu nişancı onbaşısı olarak Çanakkalede aylarca düşman karşısında bulunmuş olan babamdan aynen naklettim. Onun, isim tasrih etmememi ısrarla istemesine rağmen böyle bir hâtıra sahibinin ve «bir hilâl uğruna ne güneşlerin battığı» yerde çarpışarak yara almış bir gazinin bu arzusu, ona olan nisbetimin tevhit ettiği mânevî gururu kırmaya gönlümün rızası bulunmamasından ve bunu da bana hiç kimsenin çok görmüyeceğini ummamdan aldığım cesareten doğan bir düşünceyle, yerine getirmediğim ve bu anlatışa kendim, hiç bir edebiyat düzgünlüğü de sürmedim. Esasen bu öyle bir hâtıra ki, böyle makyajlardan o müstağni bulunmaktadır. Onun içinde Mustafa Kemal'in varlığı da böyle bir saygısızlığa asla tahammülsüzlüğü meşru ve mecburî kılan en baş sebeplerdendi.

Onun için böyle bir şeye cesaret edemedim ve esasen edemedim de.. Şimdi hâtıra ile sizleri başbaşa bırakıyorum.

«Biz 15. Fırkanın 15. Topçu Alayının II. Tb. idik. Bizi Haydarpaşadan vapura bindirdiler. Vapura Martın galiba 29 u akşamı bindik ve topların, hayvanların bindirilişi o gün sabaha kadar devam etti. Sabahleyin mızıka geldi. «Ey gaziler,,i çalmağa başladı. Vapur acı acı üç defa öttü ve üç defa kalktı; tekrar geldi kalktı geldi. Nereye gideceğimizi bilmiyor-

duk. Sadece Çanakkalede bulunan 16. Fırka emrine verildiğimizi işittik. Arkadaşlarımızdan, hemşehrilerimizden ayrıldığımız için müteessirdik. Sonra mızikanın hazin hazin çalışı, vapurun acı acı ötüğü içimize bir gariplik çökertmişti. Gözlerimiz nemlenmişti. Biz kalkarken iskelede bir çok yüksek rütbeli zâbitler de vardı.

En nihayet vapur, dördüncü defa kalktı ve artık yavaş yavaş köpüren dalgaların gürültüsünde boğulmağa başlayan mızikanın sesi işitilmez oldu. Yavaş yavaş İstanbul da gözümüzde sisleniyordu; epiyce yol aldıktan sonra bu şehir de sulara gömüldü.

İstanbuldan kuşlukladıyı hareket etmiştik. Ertesi günü öğleden biraz evvel Çanakkaleye vardık. Burada iki-üç saat kadar kaldıktan sonra araba vapurlarile bizi Killik'e geçirdiler. Killikte bir gün kalarak çamaşır yıkadık. Ertesi günü Maltepede bulunan 16. Fırkaya iltihak ederek ordugâh kurduk. Mustafa Kemal (Paşa) 16. Fırka kumandanı imiş Burada sekiz-on gün istirahatten sonra M. Kemal (Paşa,) 16. Fırka ile beraber Anafarta dağlarında bize manevra yaptırdı. Manevra ikindi üzeri bitti. Mustafa Kemal bütün zabitanı Anafartaların harman yerinde iki saat divane dikti. Manevrayı beğenmediğini, inişlerin çok ağır olduğunu, yarın düşmanın bir asker çıkarması ihtimalinde bu sür'atle harbin kazanılmasının güç olduğunu söylemiş.

Manevradan sonra Anafarta dağlarından inerken koşumlar birbirine dolaşıyor, hayvanlar huysuzlaşıyordu. Bizim Alay kumandanı Fuat bey isminde bir binbaşı yolun kenarına durmuş :

— Yavrularım buradan kazasız belâsız inerek size bir düve kurban edeceğim diye titremişti.

Halbuki Mustafa Kemal Paşa — ki daha o zaman paşa değildi. Rütbesi kaymakamdı ama miralay vazifesini görüyor 16. Fırkaya bakıyordu — bu inişi beğenmemiş. Efrat istirahate terkidilmişti. Zâbitler iki saat divandan sonra biraz istirahat ettiler. Nihayet akşam üzeri topları koşarak Maltepe'ye geldik. O gün Nisanın 11 i idi. (24 Nisan Milâdi). Ya o gün yahut ertesi gündü. Ben nöbetçi onbaşısı idim. Gece, bir atlı, takır takır geliyor ve bizim nöbetçiden kumandanın çadırını soruyor. Nöbetçi de :

— Be ahmak herif görmüyor musun kumandanın çadırının önünde mavi fener yanıyor diyor. Atlı o tarafa yöneldi. Ve biraz sonra çadırın olduğu yerden yanık yanık bir boru öttü. Kumandan, tabur ve bölük kumandanlarını istiyordu. Bir an içinde bütün kumandanlar çadırın orda idi. Hemen gitmeleri ile geri dönmeleri bir oldu.

Gece erata yeni elbise, ayakkabı çamaşır verdiler. Dağıtma işi pek kısa bir zamanda bitmişti. Arkasından «hazırol,, emri verildi. Sabaha iki saat vardı. Hazırolduk. Hastalar orda kaldı. Hareket ettik. Nereye, ne için gittiğimizi bilmiyorduk. Epiyi yol aldıktan sonra Kurudere köyüne geldik. Piyade önümüzde yürüyordu. Yol dardı. Biraz burada durduk.

Derinden derine silâh sesleri gelmeye başlamıştı. Anlamıştık ki düşman Arıburnuna asker çıkarmış, ilerde muharebe oluyor. Zaten burada bizi, düşmanın asker çıkarması ihtimali karşısında tutuyorlardı. Gündüz manevra yaparken denizde koca mantarlar da görmüştük.

Kurudere köyünü geçtik; güneş yeni doğuyordu. Dereye vardık. Yaralılar sarılıyor, şehitler yatıyordu. Arıburnu denilen yer ormanlık bir

yer. Tabur erkânları, bize mevzi bulmak üzere ileriye tarassuta gittiler. Bir müddet sonra fırka istihkâmı baltalarile ormandan, bize yol açtılar. Nisanın 12 inci günü (25 nisan) saat alatürke 11 de taburun iki topu yerleştirildi ve akşamdan çatal teşkil ederek endahda başladık.

Taburun diğer topları da o gece sabaha kadar mevzie girdi. Şafakle-yin herkes topun başında idi. O gün ilk defa 4. bölük endahda başladı. Diğer toplar da bu ateşe iştirak ettirilerek grup ateşine başladık. Ateş düşman piyadesine idi.

Düşman zırhlıları gelip yamacımızda demir attılar. Ağamemnun isminde bir zırhlı ateş açtı. Üçüncü ateşinde sağımızda bulunan 4. bölüğün 3. topunun topbaşı efradı, takım zabiti ile 7 kişinin üçünü şehit etti.. 4 kişide ağır yaralı idi. Hâlâ, nişancı onbaşısının kafası parçalanmış yerde çırpınıyordu. Sıhhiyeler yaralıları sararken, tepeden de tayyareler üç çatallı iğne atıyor, topların sesi kulakları sağır ediyordu.

Çamlar gökten iniyor; ortalık yarık yarık yarıyor; her taraf ana baba günü. Toplar, toprakları minare boyu göğe savuruyor. Düşman bir taraftan ilerliyor; kurşunlar vızır vızır sağdan soldan geçiyor. Nasıl anlatayım.. Allah bir daha bu günü kimsese göstertmiye... Bize «ateş kes,, emrini verdiler ve geriye aldılar.

Efrat dereye doğru döküldü. Zâbitler hep bir arada toplanmışlardı. Nasıl bir hal ise, «Esir olursak ben de onlarla olayım, yahut ölürsek onlarla öleyim,, diye mi bilmiyorum; onların yanına doğru sokulmuşum.

Hepimiz şaşkın vaziyetteyiz. Bir de baktım ki Mustafa Kemal (Paşa,) süvarisi ve yaverile gözüktü. Fırka bayrağını görünce o olduğunu anlamıştık, Atın üzerinde olduğu halde

bizim bulunduğumuz yere geldi.

Ve bizim Alay Kumandanına hitaben sordu.

— Ne o Fuat Bey? Topları niçin susturdunuz?

Fuat Bey, çok müteessir. Titrek bir sesle, etraftaki manzarayı göstererek cevap verdi.

— Ne olsun beyim, şunlara bakın bunların hepsinin memleketlerin de anası, babası, yavrusu var..

Alay kumandanı henüz sözünü bitirmemişti ki Mustafa Kemal, atının üzerinde doğruldu ve gök gürlemesine benziyen bir sesle:

— Fuat Bey, Fuat Bey, Cenabı hak bizi bugün için halketti; annele-rimiz bugün için doğurdu. — Kalbini göstererek — şurası temiz olana bu alçak kâfirin kurşunu, güllesi değmez..

Hepimize sanki yeniden can gelmişti. Ve Kaymakamı aşağıdan yukarıya süzerek ilâve etti.

— Sen yorgun görünüyorsun Fuat Bey. Sana beş gün istirahat. Alayı Yahya Beye teslim et.

Yahya Bey, cebel taburu binbaşısı idi.

O, Bunları söylerken toplar sağdan soldan çukurlar eşiyor, kurşunlar vızlıyordu. O bunların hiç birisine aldırış etmiyordu.

Atından, çelik yay gibi aşağı atladı ve

— Ateşe devam, kaçanı vurun emrini verdi.

Derhal tebdili mevzi ettik ve ateşe tekrar başladık. Esat Paşa arkadan, bu, cepheden destekleyerek düşmanı boğazdan geçirmediler..

İşte gördün mü aslanı, gördün mü kahramanı? Bunlar olmasa düşman muhakkak boğazlardan içeri girmişti. Eratı Kuruderenin öbür tarafına geçirdiler. Fuat Bey, Alayı, Yahya Beye henüz teslim etmemişti. Efrada burada bir pilâv verilecekti. Pilâv karavanalara taksim olmuştu ki bu sırada gürlek bir ses

— Nerede bu alayın kumandanı diye soruyordu. Esat Paşa gelmişti. Fuat Bey, hemen karşıladı. Esat Paşa, bizim alay kumandanına, şiddetle çıkıştı. Bulunduğumuz yer, cepheden bir saat kadar geride idi.

— Derhal mevzie girecek, ateşe başlayacaksın emrini verdi.

Binbaşı Yahya Beye teslim olundu, mevzie girerek tekrar ateşe başladık ve burada düşman karşısında iki ay muharebe ettik. İki aydan sonra bizim taburu alarak, Siddilbahire gelen bizim asıl birliğimiz 15. Fırkaya verdiler ve Fırkamızla beraber ordan İstanbul'a geldik. Bir ay burada kalarak fırkanın noksanını 310 doğumlularla tamamlayıp onlara talim terbiye öğrettikten sonra tekrar oradan hareket ettik ve Siddilbahir'in Kiltesine geldik ve düşman kaçana kadar burada cephede döğüştük.

Birinci Cihan Harbinin Son Günlerinde Atatürk

- Kardeşim K. Özyedekçi'ye -

Yazan : Sahir ÜZEL

1334 yılı 16 Ocak ayının bol yağmurlu, kesif sisli, karanlık bir gecesinde, Kilisteyiz. Arabistan yarımadasını baştan başa bırakıp çekilen Türk orduları, bu gece Halebi de İngiliz ordularına bırakacak!.. Türk orduları ve Yıldırım Orduları Grubu düşmanla harp etmek için emin bir saha, bir Türk mintakası arıyor!..

* *

Kilis, arkasını Gâvur dağlarına vermiş, yüzünü de ayaklarının ucundan başlayıp, günlerce ve kilometrelerce uzayacak olan Suriye ve Arabistan çölüne çevirmiş; çöle inmekten her vakit korkmuş, arkasındaki dağlara da tırmanmıyarak yerinde mihlanıp kalmış bir şehirdir. Kilis. zaman gelmiş ki Arap akınları, Arap harsının hücumu önünde:

— Benim Araplıkla hiçbir alâkam yok! demiş, gelen dalgalara dirsek göstererek dağlara çekilmiş; zaman da olmuş ki, dağlardaki derebeylerin zulmünden kurtulmak için şu upuzun çöllere kaçmak istememiş ve:

— Benim zalimlerle hiçbir bağılığım yok! deyip onların boyunduruğuna girmemiştir. Fakat ne çöllere inip Araplaşmış, ne dağlara çekilip vahşileşmiş; Türklük için güneyde bir kale olup kalmıştır. Bu gün de

milli hududumuz üzerinde bir şehirdir.

Birinci Cihan Harbinin son günlerinde 600 yıllık metbuları olan Osmanlı İmparatorluğuna yaptıkları hıyanetin kudurganlığıyla köpüren müslim çöl aşiretleri, Türk ordularının çekilişi dolayısıyla şehirlere köyle-re, aç bir çöl ihtirasile hücum ediyor, girdiği her yerde yağma, katliâm yapıyordu. Bu hücumu maruz kalan şehirler içinde, Kilis en başta geliyordu.

Kilis halkı, şehirlerini bu muhtemel hücumlara karşı korumak endişesile kendi aralarından bir kuvvet seçmişler, askerlik şubesinden aldıkları silâhlarla da bunları teçhiz ve şehrin ileri gelenleriyle yedek ve mütekait subayları başlarına geçirerek, şehri geceli gündüzlü sıkı bir kontrol ve muhasara altına almışlardı. Bu hal, hükûmetten ümidini kesen, şuurlu bir şehir halkının, kendi başının çaresine bakması için giriştiği bir hareket idi...

Kilis, gece gündüz bu çeteler tarafından muhasara altında bulunuyor. Akşamları şehir içinde devriyeler gezdirilerek şehir ve şehirliler, hem harpten gelecek tehlikelere karşı korumuş, hem de içten ve Ermeniler tarafından çıkarılacak herhangi bir hadise önlenmiş oluyordu.

16 Ocak ayının bol yağmurlu, zifiri karanlık bir gecesinde, Yıldırım Orduları, Halebi İngilizlere terk ederek çekilecektir. Halebe 60 km. bir mesafede olan Kilis, bu çetelerin kuvvetli muhasarası altında endişeli korkulu bir gece geçiriyor; şehirde, devriyelerin mütemadiyen çalınan düdük sesinden başka hiçbir şey işitilmiyor...

Gece yarısından bir saat sonra, Kilis'in, Halep şosası yakınında ve Yahudi mezarlığında nöbet bekliyen çeteler, Halep tarafından gelen iki otomobilin uzaktan lâmbalarını görüyor ve derhal etrafa haber vererek, otomobilin geçeceği şosa üzerindeki köprüde toplanıyorlar. Şehir kenarındaki Baytaz tekkesinde nöbette bulunan bizlere de haber veriliyor; gelenleri merakla bekliyen çetelere biz de katılıyor ve köprü üzerinde bekliyoruz. Yaklaşan iki otomobilin lâmbaları, ışıklarını bizim üzerimizde topladıktan sonra, yakınımızda duruyor. Biz otomobile sokuluyoruz. Öndeki otomobilde muhafız askerler var. İniyorlar... Arkadaki otomobilin şoför mahallinden binbaşı rütbesinde, kordonlu bir yaver çıkıyor ve bize :

— Kimsiniz, burada niçin duruyorsunuz ?

Diye soruyor. Kendisine vaziyeti anlatıyoruz. Yaverin sert ve keskin sesi yumuşuyor. Memnun ve mütehassıs bir eda ile :

— İçerde Mustafa Kemal Paşa var ! Kaymakam ve kaza erkânı ile görüşeceklerdir. Lütfen bize delâlet ediniz. Diyor. Benimle İslâm Bey bir otomobilin çamurluğuna atlıyarak, şoföre yol gösteriyor ve şehire giriyoruz. Devriyelerin düdük sesleriyle ve :

— Durunuz, kimsiniz ve nereye

gidiyorsunuz ?

Kumandalarına, şoför itaatle duruyor, fakat devriyeler bizi görünce geçmemize müsaade ediyor. Bu suretle şehir kenarından, hükümet konağına kadar olan mesafede belki on defa durup hüviyetimizi belli ediyoruz. Otomobiller hükümet konağının önünde duruyor. İniyoruz... Kaymakam İbrahim Beye acele haber gönderiyoruz. Otomobilden inen bir kumandan; hükümet dairesinin (Eski hükümet binasının) alt katında, cümle kapısına bitişik Jandarma Kumandanlığı dairesine alınıyor. Lüküs lâmbasile, soba yakılıyor... Kumandan, arkasından kaputunu çıkarıyor ve koltuğa oturuyor. Bu, Yıldırım Orduları Grup Kumandanı Mustafa Kemal Paşadır. Kaymakam geliyor. İçerde yarım saat gizlice konuşuyorlar. Kalkıp hükümet konağının önüne çıkıyorlar. Biz, etrafını sarıyor, askerî vaziyet hakkında malûmat almak istiyoruz. Zifiri karanlık içinde aramıza geliyor, kendisine has tok, keskin ve erkek sesile bize hitap ediyor:

— Yaptığınız şu teşkilâtta dolayı memnun oldum. Bu hareketinizle, hem şehrinizi muhafaza etmiş, hem de çekilen ordunun - mevzi de olsa - ric'at hattını temin etmiş bulunuyorsunuz. Sizlere teşekkür ederim!.. diyor.

İçimizde bulunan, eşraftan Burhan Efendi :

— Paşam, askerî vaziyet ne merkezdedir aceba ? diye soruyor. Bunun üzerine :

— Ordu, harp edecek emin bir saha bir mıntaka bulamıyor. Önümüz düşman, arkamız düşman, sağımız, solumuz düşman!.. Bunun içindir ki

— Kilis'in arkasındaki tepeleri işaretle şu sırtlara çekilip, son müdafaamızı burada yapacağız! diyor.

Türk Gençliği Yaşasın

Yazan : Abdulkadir İŞİTMAN

Asırlardan uzak, saniyelerden yakın, bir yirmi dokuz ilk teşrin gününün akşamı, gücünü milyonlardan alan ve kökünü yüz yıllara salan bir çatı altında 300 kadınlı erkekli çift, Cumhuriyet ilânının senesini kutluyoruz. Bu çatı Türkiye Halkevleri ve odalarının ağabeyisi Ankara Halkevidir. Kulaktan kulağa konuşmalar: "Geleceğimiz... göreceğiz... Sesini duyacağız... bekliyen gözler ve geleceğini umarak parlıyan sevinçli yüzler.. Bir haber: "geliyorlar... Ankara halkevinin büyük antresi bir heyecan kütlesile dolu. Otodan enen, yerlerin ve göklerin

kahramanı'nı gençlik kucaklıyor. Onbinlerce mumluk ampullerin ışığı bir saniyede sönüyor. Onda ki nur bu ışık hüzmelerini bir yıldız kadar ufaltıyor. Görüyoruz, eller üstünde, salondayız, "Yaş! yaşasın! sesleri,, Tarih konuşuyor:

— Ben faniyim, Gençlik yaşamağalıdır. Gençlik yaşasın... Alkışlar...

O tarihtir. Çünkü tarihi yazan değil yapandır. Kendi "faniyim,, dedi. Yaptığı tarih ve yazılan tarihler onun (ebedî) olduğunu ve ebediyyen Türk benliğinin her zerresinde yaşayacağını yazmıyorlar mı ?

Ve fazla izahat vermekten çekinerek otomobile atlıyor, maiyeti de biniyor. Biz, yine çamurluktayız. Yoldan ve yine devriyelerin sıkı çemberi arasından geçerek, şehrin kenarına geliyoruz. Yıldırım Orduları Grup Kumandanı Mustafa Kemal Paşa, yece yarısından iki saat sonra, Kilisten ayrılıp, Halep istikametine

gidiyor.

* * *

Ordu, Halebi İngilizlere bıraktıktan sonra, ertesi gün, Haleple Kilis arasında meşhur Allenbi hattı üzerinde mütareke yapılıyor. Kilis de bir harp sahnesi olmaktan bu şekilde kurtulmuş oluyor.

Tarihin Ödevi

Yazan : Rıza Lehip ASAL

Büyük şahsiyetlerin namını ebediyete kadar götüren tarih olmasaydı, şimdiye kadar gelip geçen büyük adamların ismi çoktan unutulurdu..

Büyük adamlarla aynı nesil içinde yaşamak saadetine erenler, onların menkıbelerini birkaç nesil sonraya kadar hâtırat şeklinde yaşatırlar. Fakat tarih, bu hâtırat ömrünün üstüne çıkarak sadık ve sade kalemle sayfalarına geçirdiği şahsiyetleri ebedileştirir..

ATATÜRK'e gelince: O'nun sevdiği tarihe bile ihtiyacı yoktur.. Çünkü O, tâ ebediyete kadar yaşayacak olan büyük Türk milletinin ATA'sı vasfını almakla zaten ebedileşmiştir. Bugünkü, yarınki ve sonuncu nesle kadar hâtırası unutulmayacaktır.

ATATÜRK, ölümü ile yalnız bizi değil, bütün dünyayı ağlattı.

Şu fani âlemin insanı sürüp götürdüğü boşlukta arkadan söylenenler duyulabilseydi eğer, kalb ucunun bandığı göz yaşı mürekkebinden çıkan ATATÜRK hakkındaki yazılar mezarda o metin adamı dahi ağlatabilirdi..

Ata'nın ruhu, pek sevdiği büyük Türk milletinin meş'alesidir.. Sönmiyen, sönmiyecek olan bir ateş halinde milletinin sinesinde yaşayan ATATÜRK için bu neslin çocukları çok

güzel yazılar yazdılar.

Bugünkü nesil, onunla beraber yaşamak bahtiyarlığına erdiği için dili döndüğü kadar onu anlatacak, kadir bilirliliğini gösterecek ve tarihe karşı ödevini görecekler.. Tarih de bu içten gelen duyguların samimi özetini sayfalarında belirtecek ve bu satırlar dünya yıkılıncaya kadar kalacaktır.

Büyük Türk milletinin büyük ve Ebedî Ata'sı hakkındaki duyguları derlenerek cilt halinde toplansa, dünya matem edebiyatına şaheser bir örnek olur. Türk milletinin eli kalem tutanları bu konu üzerinde o kadar güzel yazı yazdılar ki, tarihte hiçbir büyüğün arkasından hiç bir milletin bu kadar yandığı, bu kadar içli ve özlü yazılar yazdığı görülmemiştir..

İşte bu yüzden o büyük insan hakkındaki duygularımı kalemle ifade aczi içindeyim.. Bu aczin sebebi, ismini andıkça ayaklanan heyecanım da dahil, bir milletin içten kopan duygularının mevlûdu olan yazılara benzer bir yazı çıkaramamak korkusudur.

Ona, koca bir millet ifade ve kalem kudretinin üstüne çıkarak yandı..

Evet, onun tarihe de ihtiyacı yoktur; çünkü Atatürk adı tâ haşre kadar unutulmayacaktır.. Bununla beraber tarih ödevini yapacaktır:

Tarihe mal olan şahsiyetlerin ef'âlini bizzat tarih yazar..

Kayserinin Atatürk Günü^[*]

Tacettin TACETTİNOĞLU

Sayın arkadaşlar,
Birinci Cihan Harbinin uzun seneler devamından sonra maalesef Türk ordusu bitap düşmüş ve Türklük aleyhine Mondros mütarekenâmesi ağır şartlarla 1918 senesinde Mondros Limanında Ağamemnun zırhlısında (Düveli itilâfiye murahhasları) ile

nin imzasından altı ay sonra galip devletler tarafından silâhlı fiili hareketler başladı. Mütarekenâme hilâfına haksız olarak İzmir havalisi Yunanlılar, Antalya Söke, mıntıkası İtalyanlar, Mersin Adana Gaziantep, Urfa mıntakası Zonguldak, Fransızlar, Çanakkale, Musul havalisi ve Bağdat

M. Kemal, İhtiyat Zabitan Cemiyeti âzaları ile bir arada

Osmanlı imparatorluğu murahhasları tarafından imza edilmişti. Mütareke şartları çok hileli surette tatbik olunuyor ve Türkün yegâne güveni olan ordusunun elinden silâhları kurnazlıkla alınarak askerleri terhis ediliyordu. Bu suretle Türk vatani, Türk istiklâli büyük tehlikeye düşmüştü. Mütareke-

hattı İngiliz kuvvetleri tarafından işgal edilmiş ve Osmanlı imparatorluğu halsiz, yorgun mecalsiz ve elinden silâhı alınan Türk ordusunun askerî kudreti ise zindeliğinden düşürülmüştü. İşgal kuvvetleri yurtlarımızı zaptederek zulümlerini artırdılar. Bir çok yerlerde Türk kahramanlarının can-

larına kıydılar. İçimizdeki yabancı azınlıklara silâh dağıtarak Adanada Ermeniler, Trabzonda Rum-Pontuslar, Biga taraflarında Ahmet Anzavur hainleri Türkün katili kesildiler. Türkün ekmegile perverde olan bu güruh, bu azınlık çok nankör hareketler ika ediyor, dahilde birtakım isyanlara ihtişaşlara sebebiyet veriyorlardı. Türkiye'nin durumu fenalığa doğru inkişaf ettiği çok nazik bir vaziyette iken şarktan Türkün kurtarıcısı Ebedî Şef Atatürk güneş gibi doğarak 1919 tarihinde Samsuna ayak bastı. Türkün ölmez, Türkün

İhtiyat Zabitan Cemiyeti mensupları ve Adana cephesine giden gönüllüler

kul olmaz, Türksüz dünya tarihinin nâtamam bulunduğunu ulu milletine ve cihana haykırdı. "Tarih Boyunca bugüne kadar hür ve efendi yaşıyan Türk milleti yine hür, müstakil efendi yaşıyacaktır," diyerek Anadolu'da süratle teşkilâtını yapmağa başladı. Erzurum ve Sivas kongrelerini yaparak (Misâki milliye) tesbit ve bu çer-

çeve içinde tahakkuk ettirileceğini büyük Türk milletine kabul ettirdi. Ve Ankaraya müteveccihen yürüdü. Bundan 27 yıl evvel bugün 20-XII-1919 tarihinde büyük millî tezahüratle karşılanmak suretile Kayseriyi teşrif buyurarak bugünkü kutlu günümüzü yarattı. Ne mutlu Türke, ne mutlu Türkiye Cumhuriyetine ki içinden sinelerinden Ebedî Şef Atatürk gibi cihan tarihine eşsiz bir kumandan bir mürşit, bir dâhi meydana getirdi. O ölmez bir ideal olan Ebedî Şef Atatürk'ün manevî huzurlarında her zaman hürmetle eğiliriz. İşte kut-

ladığımız bu mutlu gün biz Kayserililerin Ebedî Şef Atatürk günüdür. Bu gününüz hepinize kutlu olsun. Arkadaşlar Ebedî Şef Kayseriyi teşriflerinde çok mühim ve yerinde bir teşkilâtla karşılaştı ve bu teşkilâtta çok fazla memnun oldular.

O gün için yapılması gereken millî hazırlıklar daha evvel teşekkülünden

haberdar bulunduğu (İhtiyat Zabitan Teavün Cemiyeti) tarafından alınmış ve plânlanmıştı. Belediye misafir oldular ve ilk defa huzurlarına cemiyet idare heyeti âzalarını kabul buyurarak "Arkadaşlar, sizler çok yorulunuz; fakat vaziyet icabı yine bir silâh arkadaşlığı daha yapacağız," diye hitap ettiler. Bizler de her vecihle çalışmağa hazır bulunduğumuza yüksek huzurlarında apd içerek, söz verdik. Hepimizin ayrı ayrı ellerini sıkıldılar. Cemiyet binasına teşriflerini rica ettik; geleceğini ve orada bizlerle arizâmik konuşacağını vaad buyurdular. Ertesi gün sabahleyin cemiyete teşrif buyurarak mahrem teşkilâtımızla alâkadar oldular Kayseride yapılması icabeden herşeyin yapıldığına kanaati kâmile hasıl ederek ayrıldılar. Ve bu kıymetli tarihi günün bir canlı hâtırası olmak üzere grup halinde fotoğrafının çekilmesini emir buyurdular. İşte şu huzuruza arzylediğim fotoğraf cemiyet binası önünde aldırılmış kıymetli bir hâtıradır. Kayseriye teşriflerinden evvel içimizden kura ile Adanaya, Kilikyaya yolladığımız fedailerin fotoğraflarını da gördüler. Bundan da çok memnun ve mütehassis oldular. Fedai giden arkadaşların fotoğraflarını da huzuruza arz ediyorum.

Aziz arkadaşlarım,

İnkilâp tarihimizde Kayserinin durumu çok nâzikti. Bir taraftan sınırlarımızdaki isyanlar bize doğru ilerleyip geliyor, bir taraftan da Kilikyada, Hacında (Saim Beyli) Fransızlar tarafından silâhlandırılan Ermeniler Türk kardaşlarımıza büyük hakaret ve zulüm icra ediyorlardı. İstilâ kuvvetlerinin yaptığı zulümler tahammül edilmez bir hal almıştı. Milletimize yapılan bu hakaret ve zulümden memleket halkı hakkile haber-

dar edilmiyordu. Zira Osmanlı hükümetini teşkil eden adamlar çok müteReddit ve çok korkak hareket ederek Türk milletinden bu zalim hareketleri saklıyorlardı. Ordudan ilk terhis olan bizler bu hakikati derhal sezdik. Milletimize yapılan hakaret ve zulümlerden kendilerini haberdar etmek için aramızda para toplıyarak şapoğraf makinesi aldık. Cemiyet binası içinde basmak suretile « Adanaya doğru » gazetesini çıkarmağa başladık. Bu gazetenin yegâne gayesi Millî vahdet ve millî heyecanı uyandırmaktı. Buna çok muvaffak olduk. Gazeteleri bizzat kendimiz basar ve halka her yerde meccanen dağıtırdık. Bu esnada "Ajans haberleri" diye küçük yazılarla halkımız her şeyden haberdar olunurdu. İstilâ ve işgal dolayısıyla her yerde mitingler yapıyordu. Kayseride Cemiyet Reisimiz Mazlûm Rasim tarafından cumhuriyet meydanında bir miting tertip olundu. Onbinlerce halk iştirak etti. Mazlûm Rasim, gayet heyecanlı ve kıymetli sözlerle millî dertlerimizi halka duyurdu. Ve bütün halkı hüngür hüngür ağlattı ve ağladı. Halkımızın maneviyatı üzerinde hasıl olan büyük tesirden sonra millî harekât ve millî heyecan şahlandı. Kayseri millî inkilâbın ve millî istiklâlin köprüsü olmuş tarihî vazifesini bihakkın yapmış ve sınırlarındaki isyanları bastırmış ve hareketleri durdurmuş ve söndürmüştür. Kayserililer istiklâl savaşında önemli işler başarmak suretile kutsal vazifelerini yapmışlardır. Ögünmeğe lâyık bu şerefli tarihî gününüzü bir daha kutlular hepinizi saygı ile selâmlarım.

[*] M. Kemal'in Kayseri'yi ilk teşriflerinin 27. yılı münasebetile, Halkevinde yapılan törende, Halkevi Başkanı tarafından söylenen nutuktur.

ULU ATAMA^[*]

Sekiz yıl oldu felek seni bizden alalı,
Sekiz yıl oldu Atam, millet öksüz kalalı!
Onsekiz milyon kalbi ayrılıktan yaralı,
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
Bütün gönüller harap, göz yaşımız bir deniz,
Sekiz yıl önce bizde, sararmıştı bedbeniz..
Gittiğimiz yol senin, gittiğimiz senin iz,
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
Sana mutlak dar gelir bu kürenin toprağı,
Bize bir şiar oldu altı okun bayrağı,
Yaşanan bir hayattı, yokluğun bize ağı,
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam..
Hâkanlar ve sultanlar, Timurlenkler, Cengizler,
Ağlıyor ah ırmaklar, dağlar, taşlar, denizler,
İzinden yürüyoruz izinden Atam bizler
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
Tarih denen o varlık açtı sana kolunu,
Tarih denen o varlık değiştirdi yolunu,
Türk öldü sananlara, inandırmadın bunu,
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
Napolyon, İskender, tarihte şanlı erler.
Hiçbiri olmamıştı senin gibi bir rehber.
İsmi unutamaz yer yüzünde tek bir er,
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
Allah bizi yarattı sen can verdin bizlere,
Dönmüştük yoksa bizler kuruyan denizlere..
Bir sesinle kan geldi kül olan benizlere
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
"Hedefiniz Akdeniz!," diyen sesin cınladı,
Kırıldı düşmanların kolu, budu, kanadı,
Senin ayrılığınla kalblerimiz kanadı,
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
Tarihi yırttın, yaktın, yeni bir tarih yaptın,
Sen Türk'ün öz soyuna, sen öz kanına taptın,
Az zamanda ne işler, ne büyük işler yaptın.
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
Şehitler nöbetçindir, yıldızlar sana şamdan
Bu toprak ve bu ülkü, hediye dir atamdan,
Hedefe koşuyoruz Ata senin arkandan
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam...
Ay - güneş senin nurun, gök olsun sana tavan
Atadan hediye dir bu millete bu vatan
Ey Türkoğlu üzülme güvenir sana Atan
Unutmaz seni millet, seni unutmaz Atam!..

Abdulkadir İŞİTMAN

[*] Şairin yakında çıkacak olan [Kayseri Destanı] adlı eserinden

Kayseri'nin Tarihî Günü^[*]

14 Mayıs 1919... Mustafa Kemal ve Cevat Paşalar Damat Ferit'in konağında akşam yemeğine davetlidirler. Yemekten sonra iki arkadaş Nişantaşı Caddesinde kolkola yürüyorlar. Cevat Paşa soruyor :

— Bir şey mi Yapacaksın Kemal ?

Mustafa Kemal cevap veriyor :

— Evet birşeyler yapacağım.

— Allah muvaffak etsin.

— Mutlaka muvaffak olacağım...

İki dost ayrılıyorlar

Mustafa Kemal 16 Mayıs 1919 da (Bandırma) ile; Anadolu'ya hareket. edecektir. Vahdettin, ona saraydaki kabulünde :

— Paşa, Paşa demişti. Bu zamana kadar yaptıklarının hepsi bu kitaba, tarihe, geçti. Bu millet senden bundan sonra hizmet bekliyor. İstersen bu milleti kurtarabilirsin...

Evet, zaten o da bunu düşünüyor-du. Daha Harbiye'de talebe iken sabahlara kadar uykusuz kalarak kafasını böyle şeylerle yormamış ve tabiye hocalarına mahallî gerillalara ait sorular sorarak arkadaşlarını bu dersten zora koşmamış mıydı ?

İşte, ne zamandanberi kafasını uğrunda birçok plânlarla doldurduğu, "Birşeyler yapmak istediği," Anadolu'nun yolunda idi.

Bu yol, aldığı resmî vazifenin, 9.

Ordu Müfettişliğinin merkezi Samsundan, O'nu bir münci olarak, kucağına basacak olan Anadolu'ya götürecektir ve Erzurum'a oradan Sivas'a getirecek ve nihayet Kayseri'mizden geçirecek olan yoldur.

Bu yol, "bir ferd-i millet olarak,, ortaya atılan Mustafa Kemal'in, militle beraber, millî mücadeleye karar vererek yürüdüğü ve Sivastan sonra 20 aralık 1919 da Kayseriye uğradığı yoldur.

İşte arkadaşlar, bizler, buraya, 27 yıl önce memleketimizden geçen bu yolun, yıl dönümünü kutlamak için toplanmış bulunuyoruz.

Aziz hemşehrilerim, Kayseriniz için bugün iki yönden önemlidir. Biri Başında Mustafa Kemal bulunan Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesinin Kayserimizi şereflendirmeleri,

İkincisi: Kayserimizin millî mücadeleye iştirakinin bugün başlangıcı olmasıdır.

Birincisinin, ikincisine takaddüm etmesine ve ikincisi birincisinden doğmuş olmasına rağmen, ikincisi Kayserinin daha çok övüneceğimiz ve bugün, kavuştuğumuz kurtuluşun bir iftihar hissesine sahip bulunmamızın gururu ile kutlayacağımız gündür. Bunu Heyeti Temsilîyenin ağzın-

dan, şöyle duyuyoruz: "Anadolu'nun kalb-i heyecanına, bu seyahatimizin ilk merhalesinde, Kayseride temas ettik.

«Gayemize şiddet-i merbadiyeti yüreklerimize bahsettiği his-si iftihar ile seyahatimize devam ederken, arkamızda, bütün Anadolu'nun, bütün teheyyücat-ı vatanperveranesini nefsinde en güzel temsil ve tecelli ettirmiş, kuvvetli, zeki, muktedir, samimî bir merkez-i faaliyet mevcut olduğunu daima düşünerek müftehir kalacağız.»

Kurtuluş hareketine bütün yurt köşelerinin, bunu bir millî dâva olarak benimseyip, canla başla atıldığı-nın ve milletçe harekete gelinerek Millî Hükûmetin teşekkülüne doğru gidildiğinin arifesinde Kayserinin bu anlayışı ta yürekten daha bidayette göstermiş olmasının ve kendisine, bu jestini izhar etmiye Heyeti Temsiliyenin imkân vermiş bulunmasının yıl dönümünü her sene olduğu bu yılda bayram günü olarak kutluyor ve bunun mânasını yeni yetişen nesle duyurmaya çalışıyoruz.

Şahlanan bir irâde, dizgin tanımayan bir kükreyiş, devleşen bir heybet halini alarak, haklarını geri almak ve kurtuluşa kavuşmak için Mustafa Kemal'in arkasına düşen milletin yürüdüğü yol, neticede ona istiklâlini ve itibarını kazandırmış ve bu yol üzerinde kurulan yepyeni devlet, Türk irâdesinin tecelli ve temerküz kaynağı olmuştur. Bu yolda sendelemeden çeyrek asırdan beri sert ve seri adımlarla yürüyoruz. Başımız dik, göğsümüz ilerde, irademiz elimizdedir. Giriştiğimiz mücadelelerde kılıcımızın hakkı olarak tekrar ka-

zandığımız bu ezeli hasletlerimiz olan dikliği ve sertliği hiç bir zor yumuşatamayacak ve ruhumuzun vatan ve memleket bahsindeki hassasiyetini hiçbir darbe gideremeyecek ve ona bağlılığımızı hiçbir kuvvet sarsamayacak ve aşkımızın ateşini hiçbirşey söndüremeyecektir. Bu vatan ya bizimdir, ya hiç kimsenin.. O'nun sınırlarını biz, kurtuluş yoluna girerken misakı millî olarak kalemle, savaş olarak İnönülerde, Sakaryalarda, ve Dumlupınarlarda kanımızla çizdik. Mürekkebi kanımız olan bu hartadan, ne bugün ve ne de yarın bir kimseye borcumuz yoktur.

O Atalarımızın yâdigârı ve Mustafa Kemal'in Türk gençliğine en büyük emanetidir...

Bu mukaddes emanetin korunmasında ve bekçiliğinde en büyük ve güzel örnek Mustafa Kemal oldu. Biz de ona lâîk olmaya ve en büyük ve kıymetli eseri Cumhuriyetle beraber bu vatani yükseltip korumaya söz verdik.

Eğer, mukadderat bizi bir gün üzerimize aldığımız vazifeyi yapmaya çağırırsa bunu sevinçli bir imtihan bilecek ve kanları bu vatanın her karışını sulamış olan aziz şehitlerimizin ve Atatürk'ün aziz ruhlarını muazzep etmiyeceğiz.

Zira Atatürk çocuklarıyız. Zira adımız, andımız ve Atatürk imanımızdır. Ve O, en büyük kuvvet kaynağımızdır.

[*] Mustafa Kemal'in, Kayseri'yi ilk teşriflerinin 27. yıldönümünde Halkevimizde yapılan törende Kâzım Özyedekçi tarafından yapılan konuşma.

O' n u n R u h u

Afyonkarahisar'ın kara kayasında kartal,

Ortayaylânın bulut denizinde üzerine ufkun alı düşmüş nazlı kuğusu,
su, ekmek, tuz - ekmek, anamın aksütü kadar aziz,
toprak anamın meyvaları kadar leziz
hürriyet.

bir gölüm var benim damla damla olmuş, ırmak ırmak olmuş, ufkun alı
vurmuş da bayrak olmuş, ona gül demişler o yaprak olmuş, hanı, sula-
ra vuran mızrap ses verir

nasıl dağ erir

taş erirse önünde

o da ses vermiş böyle

ona gül demişler, nasıl gülsün

ona öl demişler, göl olmuş

ilk defa demir dağları yıkan bu umman önünde tepeke duvarların ne
iş var.

Anam, diyordu, babam, beni bu toprak için doğurdu.

Bu, uğrunda canların Allah olduğu bayrak - toprak.

Bu.

millet.

İlk defa demir dağları eriten Bozkurt'un sarışın torunu.

Odur.

Bu millet Bozkurt'un torunudur.

[Osman Kemal TOGAN

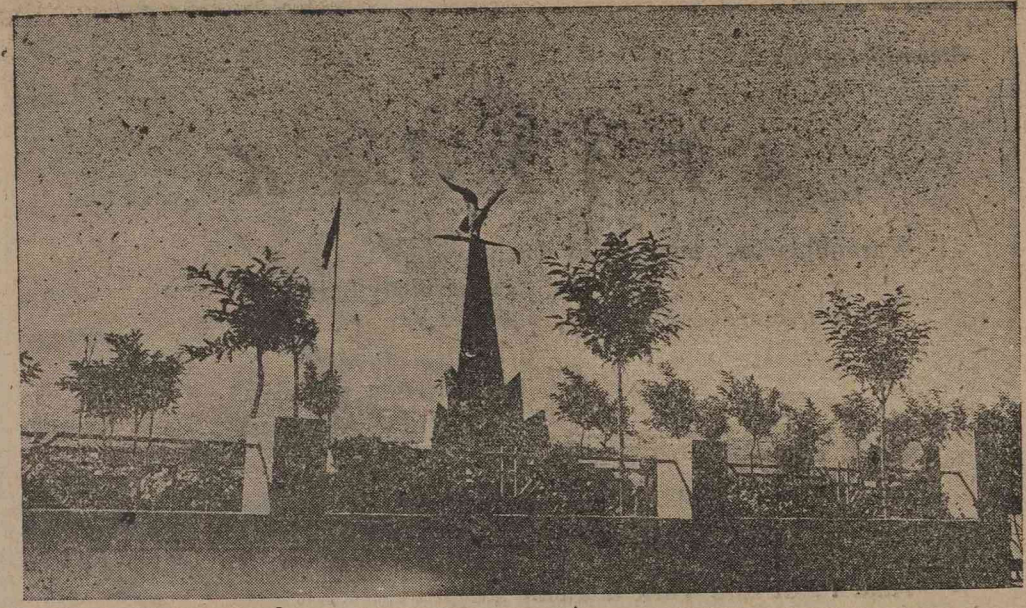
Atatürk Anıtı ve Yeni Kâidesi

Yukardaki resim, Yüksek Mimar Ahmet Kemal Aru tarafından çizilerek vilâyetçe, yaptırılan Atatürk anıtının yeni kâidesini göstermektedir. Eskişinin biraz daha sağı gerisine inşa edilen yeni kaide, işlenmiş bazalttan birkaç basamaklı bir taban üzerine sert bir nevi yonu taşından yapılarak yükselmiş olup, gerek heykeli tebarüz ettirmesi ve gerekse bir anıt kâidesini şeklen haiz olması itibarile, eskisine nazaran, daha güzel olmuş ve başının üstünde ebediyete kadar tutacağı o büyük Dahiye, o büyük Asker'e, hiç olmazsa biraz daha lâyük olmuştur. Fakat, gönül isterdi ki bu kaide daha bidayette yetkili bir mimara çizdirilsin ve yeri de daha o zaman değişmiyecek şekilde esaslı olarak, tespit edilsin. Şimdiki kaidenin mimarı o zaman da sağ ve o zamanda böylesini çizdirmek mümkün iken iki masrafı ihtiyar etmeden yaptırmak kaabildi. Biz de aceleciliğin kestirme yol olduğu zihniyetinin daima zararlı sonucuna ufak bir misal olan bu kâide, eğer rivayet doğru ise, 17 bin liraya mal olmuştur.

Haydi hepsi geldi; geçti fakat mademki yeni bir kaide yaptırılıyor-

du, hiç olmazsa bu kaidenin gövdesi böyle kupkuru bırakılmamalı; ve tablası kırmızı bazaltla, Tayyare Şehitliğinin taşından, tahrirlenmeli ve dört yönü de mermerle kaplanmalıydı. Ön cepheye krom harflerle, Atatürkün S vastan Ankaraya ilk geçişlerinde Kayserimizde kaldığı zaman arkadaşlarıyla beraber imzaladıkları beyannâmeden "Anadolu'nun kalbi heyecanına, bu seyahatimizin ilk merhalesinde Kayseride temas ettik,, ve «Gayemize şiddet-i merbudiyyetin yüreklerimize bahşettiği his-si iftihar ile seyahatimize devam ederken, arkamızda bütün Anadolu'nun bütün teheyyücat-ı vatan pervanesini nefsinde en güzel temsil ve tecelli ettirmiş kuvvetli, zeki, muktedir, samimî bir merkez-i faaliyet mevcut olduğunu daima düşünerek müftehir kalacağız,, sözleri alınıp yazılmalıydı. Ve diğer taraflar da, Kayserimizin yine Ata tarafından muhtelif zamanlarda şerefle dirdiklerinin birer hâtıra dili olmalıydı. Zannederim o zaman kaide, şimdikinden bambaşka ve daha güzel olurdu.

ERCİYES

Hava Şehitleri Mezarlığı

Kırık kanatlar için, Tayyare alanının Saccılarbaşına rastlıyan mevkiine yaptırılan şehitlik, şehrimizin burasını süslemekle kalmamış vazife uğrunda hayatlarını terk eden kahraman havacılarımızın, yurdun hür semalarında serazat dolaşan ruhlarına karşı gösterilen bir saygı ifadesi de olmuştur.

Plâni, fabrika mühendislerinden Yüksek Mühendis Ahmet Germirli ile Yzb. Âdil Giray tarafından çizilen, Vilâyetin ve Belediyenin yardımları ile Fabrika Genel Müdürlüğünce yaptırılan şehitlik, etrafı resimde görüldüğü gibi, ortasında H.Ş. (Hava Şehitleri) markası bulunan havacılığın arması kanatlarla çevrilmiş, üzerinde kırık bir pervaneyi pençesinde sıkı hâkimiyet timsali kartal bulunan büyük bir hava bombası şeklindeki âbideden ve bu âbidenin etrafını dairevî şekilde saran on mezardan ibarettir. Mezarların altısında altı hava kurbanı yatmaktadır.

Âbide ve ihata duvarı, kırmızı andazittendir. Âbidenin etrafı çimenler

çiçekler ve ağaçlarla bezenmiştir.

Fabrika arazozü her sabah ve akşam üzeri çiçekleri muntazaman sular. Yatanların hüviyetleri, mezarları üzerine konmuş yazılı bir plâka ile belli edilmiştir.

Artık havaların da yurdun bir parçası olduğu devrimizde savaşların en korkuncunun ve tehlikenin en zararlısının havalardan geldiğini bize ikinci dünya savaşı gösterdi. Havalarımızı çelik kanat ve motor sesleriyle doldurmakta yükümlü bulunan bir milletiz. Kılıç kullanmaktaki maharet ve gücümüzü mesel olarak diline alan tarihe Türk'ün havacılıktaki üstün kaabiliyetini de ispatlamak mecburiyetindeyiz.

Havacılıkta üstün olan milletlerin hasımlarına nasıl ağır darbeler indirdiklerini bu defaki kanlı boğuşmada ibretle görmüş bulunuyoruz. Havacılıkta atılacak her yeni adım, garplılarla aramızdaki teknik mesafe açıklığını gidermek için kâfi değildir. Bizim hamle yapmamız gerektir. Zira garp, bu alanda dev adımlarla ilerliyor.

ERCİYES

ATATÜRK

Karanlıklarda kalmış şanlı Türk varlığını
Gün gibi aydınlatan,
Yalnız geçmiş değil; uzak, yakın yarını
İrkil gibi anlatan
Büyüklerden en büyük
Yüce önder Atatürk !
Senin kuzeyinde biz anladık soyumuzu
Gelip, geçen ulustan üstün olduğumuzu
Acunun hartasında
Ve Asya ortasında
Anladık ki Ede Türk adamlık atasıdır,
İlk çekici kullanan Uygarlık ustasıdır,
Demir dağı deviren,
Demire ilk su veren,
Anladık ki ad koyan dağdaki adsız ata
Ve ona ilk gem vuran baş binici, Türk Ata.
Öküze ilk "Ho !," diyen, yere ilk bider eken
Yiğit, açık alından toprağa ilk ter döken,
Deniz geçen, alp aşan,
Yağlarla savaşıp
Dört yana akin eden,
Adamlığın atası, Türk ata Kutlu Kütük
Ve Türklüğün atası ondan doğan ATATÜRK :
Atatürk; Uluğ Bilgin, gök, yıldırım, yaltırık
Atatürk; Yaratanın yarattığı baş tanık
Atatürk; ey tarihin en onurlu anıydı
Senin yüzün suyuna ilk adam yaratıldı.
Sen olmasaydın eğer şu dünya ters dönerdi,
Dağlar göğe savrulur, gökler yere inerdi.
Sen olmasaydın eğer vatan ıssız kalırdı.
Biz değil, bütün evren, ay, yıldızsız kalırdı.
Bir güne sen çav'ış diye dilerken Tanrımızdan
Gökler gözün, tunç yüzün yükseldin bağrımızdan
Minnet sana kahraman Büyük Ata, baş Oğul,
Bir şanlı bayrak gibi üstümüzde sen varol !..

Hamdi ÜÇÖK

İrkil : Kayıptan haber veren	Yaltırık :	elektrik
Kuzey : Saye, gölge	Tanık :	Şaheser
Bider : Tohum	Çakmak :	Işık vurmak
Yağı : Düşman	Acun :	Yer yüzü
	Evren :	Kâinat

Şeyh İbrahim Tennuri

(Ölümü : 887 H.)

Yazan: Ali Rıza ÖNDER

Onbeşinci yüzyılda yaşamış olan Sarraf Hüseyin oğlu Şeyh İbrahim, Kayseri meşhurlarından ve büyüklelerinden birisidir. Türbesi, küçük kapı Meydanını Sivas Kapısı yakınlarında Talas Caddesine bağlayan ve önce İrkilata Caddesi diye adlandırılmış iken sonradan daha isabetli bir buluşla Tennuri adı verilen bir sokağın içerisinde. Hakkında toplu ve esaslı bilgi edinmek isteyenler, rahmetli Ahmet Nâzif Efendi'nin, 1327 de çıkan eski "Erciyes" dergisinin 16-85 numaralı sayısının sekizinci sayfasında yayınladığı yazıyı her halde okumalıdır. Biz burada, Tennuri'nin bilinen ve yayınlanan hayatını ve rivayet edilen menkıbelerini kuru kuruya tekrar etmek fikrinde değiliz. Fakat bilinmeyen yeni bir tarafını tanıtmamız da sanılmamalıdır. Ancak, maksadımız, önce onun soyadı gibi genelleşmiş olan adından yani Tennuri sözünden bahsetmek sonra da tekke edebiyatı örneklerine misal olabilecek tarzda yazılmış tasavvufi bir koşuğunu tekrarlayarak kendisini bir defa daha anmak ve hatırlatmaktır.

Şeyh İbrahime "Tennuri" lakabının verilmesi sebebini Ahmet Nazif, adı geçen yazısında şöyle nakletmektedir: "...Akşemsettin Hazretlerinden badel inabe Kayseriye avdet buyurdıkları esnada şeyh müşarileyh hazretleri kendilerine müracaat eden marizana

badeddua tennur ile istişayı tavsiye ve ima buyurmuş oldukları cihetle bir izni huda emrazı muhtelefeye bu veçhile bahşi deva buyururlar idi. İşte bu sebeple kendilerine (Tennuri) lâkabı unvanı mahsus olmuştur."

Tennuri'nin oğlu Şeyh Lütfullah Efendiden çıktığı anlaşılan bir rivayette ise daha geniş izahat vardır. Bu rivayete göre: "...Şeyh İbrahim Hazretleri Kayseride irşad ile uğraşırken bir azim kabza düşmüşler. Her ne kadar uğraşmışlar ise de def'ine çare bulamamışlar. Nihayet İskilibin yakınlarında bir köyde oturan Akşeyhin ziyaretine gitmek için yola çıkmış. Fakat bazı sebeplerle Tokat'tan dolaşmış. Bir menzilde rüyasında görüyor ki: Akşeyh hazretleri suretinde birisi gelmiş, arkasında önü dikilmiş bir cübbe, başında iyice örtülü bir peçe, bir tennur üzerinde oturmuş. Şeyh İbrahime hitaben, defi kabz, için sen dahi böyle işle, demiş. Sonra Şeyh İbrahim de menzilde hadimi Hoca Ahmet Dede'ye hemen bir tennur kazdırıp içine ateş yaktırır. Ve tennur tamam olduktan sonra işaret olunduğu üzere üstüne oturup ter döker. O saat kabız def olur. Bade, şeyhin huzuruna varıp vakayı arzeder. Şeyh hazretleri buyurdular ki, bu âdeti terketmeyiniz, ve dervişlere öğretiniz. Ondan sonra dervişleri, kızmış tennur üzerinde

boruya koyup desti desti su verip içirirler ve dervişlerde ter dökerek tasfiye hasıl ederlerdi; (Bu rivayet, şahsen tanışmadığım Kayserili sayın Ragıp Beyin, "Nefhat-ül insafi menakip-ül evliya" adlı eski bir eserin 688 inci sayfasından çıkararak gönderdiği nottan hülâsa edilmiştir).

Yukarıdaki izah ve rivayetlerden anlaşılacağı üzere Şeyh İbrahime Tennurî lâkabının verilmesi, kabız gibi bazı hastalıkların tedavisinde tennur denilen vasıtayı kullanmasından ve başkalarına tavsiye etmesinden ileri gelmiştir.

Tennur sözünün anlamına gelince 2 Haziran 946 da çıkan 691 sayılı Yedigün Dergisinde "Tandır" konulu yazısında İbrahim Alâeddin Gövsa'nın da işaret ettiği gibi, Tennur, en

ileri şehrimiz sayılan İstanbul'dan en küçük köylerimize kadar yurdumuzun her tarafında bilinen ve hâlâ kullanılan tandırdan başka bir şey değildir. Gövsanın tarifini aynen alalım: "...Tandır kelimesi Farsçadan Arapçaya da geçmiş olan tennurdan alınmıştır ki ocak, fırın ve soba mânasına gelir. Hattâ hastalıkların mikroplarını öldürmek için sonraları icadedilen etüv karşılığı olarak ta kullanılırdı."

Tandır bir tedavi vasıtası olarak kullanmak suretile şöhret almış bulunan Tennurînin tıp folklöründeki değerini, evliya arasındaki yerini, menkıbelerini ve tasavvufdaki derecesini bir tarafa bırakarak onun bir de şairlik tarafına bakalım. İşte size güzel bir şiiri:

*Cana cefaya kıl vefa
Kahrın da hoş, lütfunda hoş
Ya dert gönder yahut deva
Kahrın da hoş lütfun da hoş*

*Hoştur bana senden gelen
Ya hil'âti yahut kefen
Ya taze gül yahut diken
Kahrın da hoş lütfun da hoş*

*Ey padişah-ı lemyezel
Zatı ebed hayyü ezel
Ey lütfu bol kahrı güzel
Kahrın da hoş lütfun da hoş*

*Gelse celâlınden cefa
Yahut cemalinden vefa
İkisi de cana sefa
Kahrın da hoş lütfun da hoş*

*Ağlatırsan zari zari
Verirsen cenneti huri
Lâyık görür isen narı
Kahrın da hoş lütfun da hoş*

*Gerek ağlat gerek güldür
Gerek dirilt gerek öldür
Bu aşık çün sana kuldur
Kahrın da hoş lütfun da hoş*

BAHÇE^[*]

- İsmet'e -

*Yemyeşil yaprağa çizilmiş resmin
Sevgiden süzülen ateş renklerle,
Alev bir mısradır okunur ismin
Şirin bahçesinde gelmişsin dile.*

*Öyle içimdesin ve öyle sonsuz
Gök maviliğinde, kanat sesinde,
Nakış, gözlerinde tılsımlı havuz
Rengin o çözülmez bilmecesinde.*

Hüseyin ULAŞ

(*) (Bahçe) pek yakında nişanlanan şairin, nişanlısına ithafen yazdığı son güzel şiirlerdendir. Bu mes'ut olgunun ilhamını dergimize göndermek suretile yakın sempatisini izhar eden şairi Erciyes sevgi ile kucaklarken kendisine sonsuz saadetler diler.

Bugünkü Şiirimizin Ana Konuları

II

Memleket Güzelliklerine Övgü

I

İ. Zeki BURDURLU

Burdur Ortaokulu Türkçe Öğ.

Geçen yazımızda bugünkü şiirimizde vatan ve memleket duygusunu incelemiş, genel olarak Vatan ve Memlekete dair söylenen şiirler üzerinde durmuştuk. Bu yazımızda Türkiye illerinin türlü özelliklerine dair yazılar şiirleri inceliyeceğiz.

Bizde, memleket şiiri anlamı, ancak bu yıllarda yerini bulmaya çalışıyor. Tanzimattan sonra hecelilere kadar etrafı kesin sınırlarla çevrilmiş ve her şeyi her yerde, aynı özellikte olan bir memleketle karşı karşıya bulunuyorduk. Tabiat; servi, yol, pınar, çiçek, çayır gibi unsurları ve bunları tanımlayan sıfatlarıyla anlatılıyor, insanın tabiatla ilgisine hemen hiç dokunulmuyordu. Köylü ve çoban da muayyen bir özelliği olan insandı. Onun eski bir elbisesi, yırtık çarıkla- rı ve yanık türküler söyleyen bir kavalı vardır. Memleket de aynı vasıflarla anlatılmıya çalışılıyordu. Tasvir denen yardımcı yazı unsurunun gözleme dayanmayan çatısı da hayali kalmaktaydı. Bu hayali oluş, gerçeği tanınamama bize, muayyen kalıplara dökülmüş çizgilerle, hayalde canlandırılan tasvirleri gösteriyordu. Bu durum, hecelilerde bile, böyle devam etti. Nihayet Han duvarları

ve Memleketi içinden tanımak, bir fikirle şiir olarak ortaya çıktı. Şair gerçeği görmeye başladı, duygular gerçeğin sert çizgilerinde uyandı. Genel olarak şiirimize bir sanatlılık kokusunu veren Ahmet Hamdi, Ahmet Kutsi, Ahmet Muhipden sonra şiirin vermek istediği tam olarak anlaşılınca ortaya çıkan örneklerde memleketimizi garipsemedik.

Sanatın öz ülkülerinden biri de sanatçının gözlemle incelediği konusunu okuyucuya duyurabilmesidir. Önce çevremizi tanımak ve onu anlatmak gelir. Çevremiz, bu vatan, bu memleket olduğuna göre, önce onu sanat eserlerimize konu yapmamız gerek. Bu fikir 1923 den sonra yetişen şairlerimizde müsbet bir sonuç veriyor. Zaman zaman Faruk Nafizde Kemalettin Kamu'da, Necip Fazıl'da, Ahmet Kutsi'de Ahmet Hamdi'de Ahmet Muhip'de, Zeki Ömer'de, Ömer Bedrettin'de, Behçet Kemal'de, Ceyhun Atuf'da, Necati Öngayda Cahit Külebidde, Osman Atilla'da, Osman Darıcı'da bu örnekleri buluyoruz.

Memleket deyince, bazı belli unsurlar göze çarpmamalıdır. Her şehri kesin hatlarla birbirinden ayıracak

özellikler vardır. Bilhassa o şehrin insanlarıyla ilgisi, o şehrin sosyal ruhu, hayat kıvranlıkları, günlük dertleri; şehrin genel görünüşünde sivrilmiş açık özellikler böylesi şiirlerin ana temalarını teşkil etmelidir. Aksi halde memleket şiirleri belli bazı duyguları söyleyen anonim bir yazı olmaktan ileri geçemez ve gerçeği esas çizgileriyle veremeyeceği için sanat eseri olma sıfatını kaybeder.

Yeni şiirimizde memleketimizin türlü, yerleri, türlü özellikleriyle mısralara geçmiş bulunuyor.

İnsan ömründe, zamanı yakalamıya ve zamanın, derin insan ruhunda bıraktığı geniş yankıları mısra yapılarıyla duyurmayı çalışan Ahmet Hamdi Tanpınar, "Bursada zaman,, şiiriyle hem Bursa'yı hem tarihi ve hem de zamanın içinden yükselen bu ünlü tabiat parçasını veriyor. Pek çok özelliği bir söz mimarisiyle yıkılmaz bir hale koyan Tanpınar, Bursa'yı bize zamanın akışından duyuruyor. O yeşillik, hem tabiata, hem eserlere sinmiş bir ilâhi büyüdür. Onun üstünde Türklerin el izleri ruh incelikleri saklıdır. Yontulan taşta, kurulan duvarda ve yığılan kubbelerde zaman.. Bursa zaman demekmiş. Türk hayatının eserlerle yaşıyan uzun zamanı...

"Bir zafer müjdesi burda her isim
Yekpa.e bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın
Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın

.....
Yeşil türbesini gezdik dün akşam
Duyduk bir musiki gibi zamandan
Çinilere sinmiş kur'an sesini
Fetih günlerinin mucizesini
Aydınlanmış buldum tebeşümünle,,

(Kurtuluşdan sonrakiler: 40)

Bursa'yı, yeşilliğin içinde, erittiği sükûnla koyun koyuna bırakarak

Yunan mitolojisiyle başbaşa, bazan ses halinde ürpererek ve bazan derinlere inerek koyun gibi usluşan Sütüven'i okuyalım. Bu şiir Edremitten bir parçadır. Sütüven'in övgüsünü yazan Mustafa Seyit, aynı zamanda, Tanpınar gibi uzun bir zamanı önümüze seriyor. Bu şiirde Türkçenin musikisi, anlamla kaynaşmış olarak duyulur.

Bir kayadan duman duman
On iki metre atlayan
Dağ kokusuyla yüklü su

Boşluğa fırlayınca saç
Düştüğü yerde kulaç
Mavi su, ak köpüklü su.

.....
Eski uzun zamanların
Tığ gibi kahramanların
Türküsüdür yanık sesin.

Dağda hayat uyandıran
Taşları duygulandıran
Örgülü bir ilâhesin

.....
Söylediğim masal değil
Atlarını kahraman Aşil
Burda sulrdı bir zaman,,
(Kurtuluştan Sonrakiler :
183)

Zamanı ve gerçeği bu lezzette bırakmıyarak katmerleştirmeye devam edelim. Her duygusunun özü memleket olan, daima bu yurdun, taşını, toprağını düşünerek yazan Behçet Kemal Çağlar, şiirimizin bu bölümüne hayli örnek eser vermiştir. Onu, bir gün, Kars kalesinde, bir gün İstanbul'un Boğaz'ında, bir gün, Orta Anadolu'nun sabırlı Bozkır'ında görüyoruz. Bir anlayışlı rüzgâr şiddeti ve serinliğiyle memleketi anlıyarak ona kendini anlatarak yazıyor. On- da, Türk yurdunun her yerinden, her ilinden bir özellik bulmakta gecikmeyiz. İşte, büyük bir koro nefesiyle içini boşaltıyor :

"Ey toprak mintanlar, ey yıldızlı fis-
tanlar
Ey bire yüz başaklar, otlar, bağlar,
bostanlar
Ve daha sık boy atan destanlar di-
yarı hey

...
Ey ilk büyük insana gebe kalan ana-
nın
Ey çilenin, cefasının, güvenişin, ina-
nın
Narin minarelerle Sema'nın diyarı
hey

...
Ot görmemiş bozkırlar, kat kat yeşil
yamaçlar
Anadan doğma keller, topukta sırma
saçlar
Keskin dertler, kestirme ilaçlar di-
yarı hey,, (Kurtuluştan Son. : 176)

Ahmet Kutsi Tecer, bu, halk şiir zevkini, üstün bir anlayış berraklığı içinden kavrayarak, onu şiirimizin ana unsuru sayan şair bir güzelleme'sinde İzmir'i övüyor. İzmir, bizim ünlü şehirlerimiz arasındadır. Deniz, cömert toprak, ve tarihi bağrına basan eserler... Kutsi Tecer, hiçbir süslü benzetmiye kapılmadan, doğrudan doğruya İzmir'i övüyor. En son kıtada :

"Sen ey yeni İzmir, eski güzellik,
Ey senin başbaşa koyda bir gecen,
Ya güneş doğarken, ya ay dönerdik.
Ya Karşıyaka'dan, ya Göztepe'den.
Her köşen, her yerin bana can izmir
Yaramaz, sade naz afacan İzmir,,
(Ülkü: 100) diyor

Aynı, şehri, derginin aynı sayısın-
Ceyhun Atuf Kansu'da şiirine konu yapmış, Ceyhun Atufda, memleket şiirini, açıklıkla işleyen, ona derece-siz bir sevgiyle koşan bir sevgi gö-rüyoruz. İzmir Hâtıraları'nda :

...
"Şimdi başka gözle görüyorum seni,
Denizini, sokaklarını, ev'lerini

Gel gör diyorum gönlüme fakir ço-
cukların

Rıhtım boyunda güneşlenir ayakları.
Gel gör diyorum büyük depoları
Küçük, acı çekmiş eller doldurur
onları

Gel gör diyorum: Asıl İzmir'in içinde
Küçük sokakların garip fakirliğinde
Kimler yaşıyor, gel gör sefil şehri,
Fakir şehri, ekmekçiler şehri İzmir'i
(Ülkü: 100)

İzmir'in gerçek yüzünden, çizgiler, yaşıyan çizgiler yaşıyan çizgiler ver-dikten sonra, tarihe Yunan çağına ve deniz güzelliğinin İzmir'e verdiği doyulmaz lezzeti anıyor.

Halk edebiyatında, yaşıyan dili kullanarak o kelimelerin zenginliği kadar mısra yapısını da zenginleştirerek, tez anlaşılır, çok düşündürür şiirler yazan Zeki Ömer Defne, "Is-parta Halıları Gül Kokar,, adlı şiirin-de, Isparta'nın özelliklerinin en göze çarpanlarını çok kıvrak bir şiir mu-sikisiyle bize duyuruyor.

"Isparta'yı nakışınan konuştum
Dedi binbir balışınan konuştum
Gönül denen şol kuşunan konuştum
İçli birer hikâyesidir her boyam,
Elvan elvan nakle durmuş Isparta'm

Bu ne halı sabah olur gül kokar
Akşam olur ince ince yol kokar
Yaz gelince yaylâ kokar bel kokar
Yadellere düşsem odur vatanım
Üzerine çıksam gökler seyranım,,
(Ün: 97-98)

Yarı cenup, yarı orta Anadolu olan Isparta'dan birdenbire İstanbula ve birdenbire Orhan Veli'ye geçiverelim. Orhan Veli hayli zaman, ger-çekle hayali bir süzgeçten geçirerek geçirdiklerini yarı rüyalı bir mırılda-nışla fısıldayarak, fısıldadıklarını da güldürmek için yaptı zannını verdik-ten sonra 1945 yılında memleket üzerinde düşünmeye başladı. Onun "İstanbul Türküsü, İstanbul'u veren

birçok şiirlerden çok başka bir yüz-de. Tabiatı, insan üzerinde çok bü-yük etkiler yapan İstanbul'u birçok şairlerimizden dinlemiştik. Bu şiirde ise, garip bir malankoli içinden fış-kıran bir gerçek var. Büyük İstanbu-l'un birbirine meçhul çehreleri, çeşitli insanları, çeşitli semtli Ruh durumları bile başka olan sokaklar... Bu zengin şehirde, fakirliğini duyan binlerce insan ve onlar içinde Orhan Veli... İşte şehirle uyuşan, bağdaşan, şehrin eseri olan bir insan. Şehirle insanın sıkı bağını bu şiirde açıkça görüyo-ruz:

"Urumelihisari'nda oturmuşum;
Oturmuşda bir türkü tutturmuşum:
"İstanbul'un mermer taşları
Başıma konuyor konuyor anam martı
kuşları
Gözlerimden boşanır hicran yaşları
Edalım
Senin yüzünden bu halim.

...
İstanbulda Boğaziçindeyim
Bir fakir Orhan Veli,
Veli'nin oğlu
Tarifsiz kederler içindeyim. (Ülkü: 81)

İşte İstanbul'un bir çizgisi daha Turhan Oğuzkan, İstanbul'un portre-sini, sonbahar mevsimi içindeyken çiziyor. Saltanatlı bir yazdan sonra İstanbul güze kavuşuyor.

İstanbul'da serin mevsim sonbahar,
Hazin bir musiki tadıyla başlar,
Ağır adımlarla dolaşır semt semt
Fakir evle dolu Karacameç,
Dar sokaklarıyla bütün Üsküdar
Kuytu Boğaziçi sessiz adalar
Yaz sevinçlerinin sustuğu yerde
Solgun bir hülyaya dalar gitgide.
...
Ey acı sen yeşer bari kalbimde;

Her şeyin solduğu bahtsız mevsimde,
Bütün duygu bütün teselli susup
Yağmurlu göklerin altında mağlup
Ruh demesin: "Artık ömre elveda
İstanbul'un hazin sonbaharında,, (Ül-kü: 81)

Bir zamanlar, Edebiyatımızın İstan-bul surlarını aşamadığı söyleniyordu. Doğru, fakat, bugün bu sözün değe-ri artık etkisini kaybediyor. Artık yetişen şairlerimizden memleketin kendisini eser halinde almiya başla-dık. Köyü, kasabası, şehri ve dağiy-le bu memleket eserlere kendi hava-sıyla giriyor. Rıza Polat, bir şiirinde Eskişehir'den gerçek izlenimler, belli özellikler veriyor. Kendi içinde çağ-lattığı bir çağlayan akıtışını hep o memleketin taşından, toprağından geçiriyor. Zaten şiir, iyi bir, duyuş ve düşünme sonucu iyi bir söyleme değilmi dir? Bu söyleme bir şehrin tanidik şahıslar üzerinden eser-se, bize oradan has kokular getireceğın-den şüphemiz olmamalıdır.

Bu şehrin her ferdi aşına bana,
Şu çocuk yavrumdur, şu kadın ana
Ve şu kız kardeşim ezeldenberi,
İçimde onların öz sevgileri
Bu ruhla çıkarım her sabah evden.

...
Her talim dönüşü tutuşur damlar
Yıkanır "Porsuk"ta altın akşamlar
Bir yangın alevi serpilir cama
Demli bir çay gibi dolar odama
Mevsimin en güzel cömert renkleri
Ve yer yer halımda ecdat renkleri
Bir şanlı maziden tablolar çizer,,
(İstanbul: 10)

Bu yazımızı burada kesip, diğer bir yazımızda gene aynı konu üze-rinde çalışan şairlerimizin eserlerinde incelememize devam edeceğiz.

“Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri”

Yazan: Hikmet DİZDAROĞLU

Mukayeseli edebiyat, bizde, gereği gibi bilinmeyen bir bilim koludur. Halbuki, mukayeseli edebiyatın Avrupadaki tarihi, 120 yıl öncesine varır. 1827 yılındanberi, garbın birçok üniversitelerinde, bu adla edebiyat dersleri verilmektedir. Bunun sonucu olarak, Avrupada mukayeseli edebiyat alanında yayınlanan eserlerin sayısı, büyük bir yekûna varır.

Bir bilimin var olabilmesi için, metodunun ve prensiplerinin ortaya konmuş bulunması ve konusunun diğer bilimlerde ayrılması lâzımdır. Bu bakımdan düşünülürse, bizde, mukayeseli edebiyat diye bir bilimin varlığı, yakın zamanlara kadar, bilinmiyordu. Gerçi, yazı ve eserlerinde “âlim” görünmek hevesinden kendilerini bir türlü kurtaramıyan bazı zatlardan bu deyimın adını işitmedik değil. Ama, öyle sanıyoruz ki, bu “üstad”lar dahi, mukayeseli edebiyattan, herkes kadar bihaberdiler. Eğer hayır sahibi bir profesör çıkıpta (Mukayeseli Edebiyat) diye, garbın tanınmış bir otoritesinin gerçekten değerli eserini dilimize çevirmiş olmasaydı (1), bu meçhul, kim bilir, daha ne kadar sürüp gidecekti...

Mukayeseli edebiyatın büyük üsta-

dı Paul Van Tieghem, bu bilimin târifini şöyle yapar: Mukayeseli edebiyat. “...Muhtelif dillere ait iki veya birçok kitap, sahne konu, veya sahife arasındaki benzerliklerin ve farkların müşahedesi, bir tesiri, bir iktibas vesaireyi keşfetmek ve binnetice bir eseri başka bir eserle kısmen izah etmek imkânını veren zarurî bir hareket noktasından başka bir şey değildir. “(Aynı eser, sh:14). Bundan başka, Her tarih ilminde olduğu gibi, hakikî mukayeseli edebiyatın da karakteri, herbirini daha iyi izah edebilmek üzere, menşei itibarıyla farklı kaabil olduğu kadar çok olguyu kucaklamak; mümkün olduğu kadar çok neticenin sebeplerini bulabilmek için bilginin esaslarını genişletmektedir. “(Aynı eser aynı sayfa).

İşte, İstanbul Üniversitesi Fransız Edebiyatı Doçenti Cevdet Perin’in son aylarda yayınlanan (Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri) (2) böyle bir hareket noktasından doğan bir etüddür. Ve, yayınlanan ilk etüd. Yayınlanan diyoruz. Zira, bu alanda başka bir eser hatırlamıyoruz. Vakıa sayın doçent

.... Ankara ve İstanbul Üniversitesi

öğrencilerinin elliye aşan lisans ve sertifikalarından bahsetmektedir: “...Önce Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinden birçokları lisans ve sertifika ödevlerini mukayeseli edebiyat üzerine yapmayı tercih etmişlerdir. Bu sayede bugün elliye aşan ve her yıl artan değerli etüdler vardır. “(Önsöz, sh:8) Fakat ne yazık ki, her iki fakültede garip bir itiyadla, bu ve buna benzer travayları bastırmamağı bir gelenek haline sokmuştur. Umarız ki, zararından başka hiçbir sonucu olmıyan bu geleneğe, bir gün, son verilir.

(Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri), “Değer ölçüleri henüz belli olmıyan çağdaş edebiyatımızın boşluklarından birini biraz olsun doldurmak maksadiyle” çıkmıştır (3). Kitabın sonundaki 19 sayfalık bibliyografya incelenince, araştıracının, büyük bir çalışma aşkıyla, kendisini bu işe verdiği görülüyor. Etüd, iki kısımdır: Birinci kısım, genel olarak, Tanzimat- tan önce ve sonraki zamanlarda, çeşitli alanlarda Fransız tesirini inceliyor. Kitaba da adını veren “Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri” ikinci kısımda işlenmiş.

Birinci bölüm “Giriş” adını taşıdığı ve bu mahiyette olduğu için, “siyasî, askerî ve iktisadî sahaların hudutlarını aşarak, yavaş yavaş tefekkür hayatımıza da nüfuz etmeğe başlamış” olan Fransız tesirinin tarihî seyrini, kırk altı sayfa (11-57) boyunca, ana çizgileriyle, belirtmektedir. Fakat bu bölüm, bize yeni birşey öğretmiyor. Bildiklerimizin, derli-toplu bir tekrardan ibaret. Hattâ doğru bulmadığımız bir düşünce ile, bir, de yanlış var.

Doğru olmıyan düşünce şu: Cevdet Perin, bizde ilk logaritma kitabını yazan Gelenbevi İsmail Efendi’nin

rolünü küçümseyen bir ifade kullanıyor, ve onun tertip ettiği logaritma cedvellerinin “...Fransız tesiri altında yazılmış ve belki de Fransızca bir logaritma kitabından tercüme edilmiş” olduğunu ileri sürüyor (sh:35;34 üncü sayfadaki not:2 nin devamı). Aynı fikre, kitabın sonlarına doğru tekrara dönerek: “...Gelenbevi İsmail Efendi’nin yazmış olduğu Logaritma kitabının da bir tercümeden başka bir şey olmadığını söylemek herhalde yanlış olmaz.” (sh:205) demektedir. İfade-sinden anlaşıldığına göre, araştıracı, bu cedvelleri görmemiş ve tercüme olup olmadıklarını incelememiştir. Hükmünü, başka kaynaklara dayanarak verdiği anlaşıyor. Şahsen, Gelenbevi İsmail Efendi’nin, basit bir Fransızca mütercimi rolünü oynadına kani değiliz. O, kudretli bir matematikçi ve orijinal bir bilim adamıdır.

Yanlış noktaya gelince: Sayın araştıracı, Ahmet Resim’in (Tarih ve Muharrir)inden “Memâlik-i Osmaniye de Fransızca olarak ilk gazete 1825 sene-i milâdiyesinde İzmir’de neşrolunmuştur. Bu gazetenin nâmı Moniteur de l’Orient yâni Şark Muhbiri olup müessisi Monsieur Blacque namında bir Fransızdı.” (sh:46) ifadesini aynen almakta, ve, hergangi bir açıklamada bulunmadığına göre, bunu doğru bulmaktadır. Burada birkaç noktayı düzeltmek lâzım.

Önce şunu söyliyelim ki, “Memâlik-i Osmaniye de Fransızca olarak ilk gazete 1825 sene-i milâdiyesinde” değil, 1824 yılında çıkmıştır. İzmirde yayınlanan bu gazetenin adı da (Smyrneén) dir. Sahibi, bir Fransız olan, Charles Tricon’dur. İkincisi, Monsieur Blacque, İzmir’de, (Moniteur l’Orient)ı değil, (Le Spectateur Oriental)’ı çıkarmıştır. Bu gazete, (Smyrneén)’in adının değiştirilerek devamından başka birşey değildir. Ve, gazeteye, Aleksandre Black

- adının doğrusu budur-'dan önce Roux, Vigoureux, Combes d'Andre, Didier adlı şahıslar sahip olmuşlar, gazete bu sonuncusu tarafından Aleksandre Black'a satılmıştır.

Görülüyor ki, ne Türkiye'de ilk Fransızca gazete 1825 yılında çıkmıştır, ne bu gazetenin adı (Moniteur l'Orient)'dir, ne de böyle bir gazete Blacque adında birisi tarafından yayınlanmıştır. (Bk.Selim Nüzhet Gerçek, İzmir'de Çıkmış Eski bir Gazete, Fikirler, sayı: 314-315, 1 Haziran 1946. Bu yazı çok önce yazıldığı halde, dergi, muharririnin hatırasını anmak için ikinci defa basmıştır.)

Araştırmacı, Tanzimat devrinde, Türk dili üzerindeki Fransız tesirinin üç yolla meydana geldiğini söylemektedir: Bunlar, Fransız edebiyatı mahsullerinin aydın bir zümre tarafından okunması, Fransızcadan yapılan tercümeler, Fransız dilinde çıkan gazetelerdir. Ancak, bu tesir, ilk zamanlarda, daha çok, "dilimize yeni keli-

meler sokmak" şeklinde kendini göstermiştir. Kitapta, bu kelimelere ait tipik örnekler vardır (sh: 66-67). Şu var ki "Dilimize giren yüzlerce Fransızca kelime zamanın süzgecinden geçmiş ve yavaş yavaş Türk dilinin kalıplarına uygun bir şekilde telâffuz edilmeğe başlanmıştır." (68).

"Türk dilinde, evvelâ siyasî ve idarî sahalarda", sonra "edebiyat ve gazetecilik sahalarında" başlayan Garplılaşma hareketi'nin mümessilleri Reşit, Âli, Fuat, Âkif, Ethem Pertev Paşalarla Refik Paşa ve Şinasi'dir. Bunların çalışmaları, "Tanzimat nesri"ni doğurdu. Fakat, bu zatlar içinde "eski tezkere lisanına hakiki ilk darbeyi" vuran, Şinasi olmuştur.

(Devamı gelecek sayıda)

(1) Mukayeseli Edebiyat, yazar: Paul Van Tieghem, çevirisi: Prof. Yusuf Şerif Kılıçel Ankara, 1943, Sh: 181, 250 kuruş.

(2) Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri, Cevdet Perin, İstanbul, 1946, Sh: 278, 140 kuruş. [İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 295].

(3) Yazar, bir makalesinde, bu eserin yayınlanacağını, önceden haber vermişti. Bk. Cevdet Perin, Yahya Kemal'le Bir Mülakat, Akademi-Fikir Hareketleri, Sayı: 5, 1 temmuz 1946.

İmtiyaz Sahibi

Raşit Bener

Yazı İşleri Müdürü

Kâzım Özyedekçi

Yıl	Kasım-Aralık	Sayı
5		46-47

Yıllığı : 180 Kuruş
6 Aylığı : 90

Değerli yazılara sayfalarımız açıktır.

Basılmıyan yazılar geri verilmez.

Basıldığı Yer

Erciyes Matbaası - Kayseri

ÇIĞIR

MİLLÎ KÜLTÜR

DERGİSİ

Onbeş Yıldır
ANKARA'da
çıkan bu Dergiyi
Okuyunuz

TÜRK TARİH KURUMU

